

TROTS OP MIJN DOEL

LEERLINGEN BETREKKEN BIJ HUN EIGEN PLAN VAN AANPAK
OP HET GEBIED VAN GEDRAG.

Praktijkwerkstuk in het kader van het Fontys OSO
Hogescholen Tilburg

Juni 2011

Master Special Educational Needs

Leerroute Gedragsspecialist (GS)

Lesplaats: Hoorn

Begeleider: Adri Storm, docent Fontys OSO

Student gegevens

Suzanne Solognier Albers

Visserseiland 101

1621 AA Hoorn

Student nummer: 2149318

Der ans ziel getragen wurde, darf nicht
glauben, es erreicht zu haben.

Wie naar zijn doel gedragen wordt, moet zich niet verbeelden het bereikt te hebben.

(Von Ebner-Eschenbach, 1830-1916. Oostenrijkse schrijfster)

Inhoud

Samenvatting	6
Inleiding	8
De leeswijzer	8
Hoofdstuk 1 Algemeen idee	10
1.1 Inleiding	10
1.2 Context waarin ik werkzaam ben	10
1.3 Verlegenheidsituatie	10
1.4 Belang voor de school.....	11
1.5 Relatie met mijn persoonlijk ontwikkelplan	11
1.4 Doel van het onderzoek (aanleiding)	12
1.5 Doel in het onderzoek (probleemstelling)	12
1.7 Verwachtingen.....	13
Hoofdstuk 2 Verkenning van de theorie en van de praktijk.....	15
2.2 Begeleidingsmogelijkheden om leerlingen te betrekken bij een plan van aanpak	15
2.2.1 Oplossingsgericht werken en gespreksvoering in het onderwijs	15
2.2.2 Handelingsgericht werken (HGW).....	19
2.2.3 Reflecteren.....	21
2.3 Het onderwerp ‘betrekken van leerlingen bij hun plan’ in het groter geheel	21
2.3.1 De basisbehoeften van Stevens. Adaptief onderwijs.....	21
2.3.2 Montessorionderwijs en het onderwerp van het onderzoek	23
2.3.3 Internationalisering	23
2.3.4 Inclusief onderwijs	23
Hoofdstuk 3 Plan van aanpak.....	26
3.1 Inleiding	26
3.2 De onderzoeksmethode	26
3.2.1 Waar gaat het onderzoek plaatsvinden?.....	26
3.2.2 Onderzoeksgroep	26
3.2.3 Beschrijving van de onderzoeksmiddelen	27
3.2.4 Uitvoering plan van aanpak.	28
3.2.5 Beschrijving van onderzoeksinstrumenten.....	30
3.3 Kwaliteitsaspecten van het onderzoek.	32
3.4 Het ethische aspect.....	32
Hoofdstuk 4: Uitvoering en resultaten.....	34

4.1 Inleiding	34
4.2 Verloop van het onderzoek	34
4.3 Datapresentatie	34
4.3.1 Datapresentatie deelvraag 1	35
4.3.2 Datapresentatie deelvraag 2	40
4.3.3 Datapresentatie deelvraag 3	42
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen.	46
5.1 Inleiding	46
5.2 Bevindingen deelvragen.....	46
5.2.1 Bevindingen deelvraag 1	46
5.2.2 Bevindingen deelvraag 2	48
5.2.3 Bevindingen deelvraag 3	49
5.3 Eindconclusie en aanbevelingen	50
Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek	53
6.1 Inleiding	53
6.2 Reflectie op het onderzoek	53
6.3 Professionele en persoonlijke ontwikkeling	54
6.4 De toekomst	55
Nawoord	57
Literatuurlijst	58
Literatuur.....	58
Internetartikelen	59
Bijlage 1 De kernvragen van Bateson in het kader van het onderzoek	60
Bijlage 2 Overeenkomsten en verschillen HGW en OGW	61
Bijlage 3 Reflectievragen	62
Bijlage 4 Voorbereiding oplossingsgerichte gesprekken onderzoekskinderen.	63
Bijlage 5 Voorzijde kindplan	65
Bijlage 6 Kindplan achterzijde.....	66
Bijlage 7 Logboek leerling en leerkracht.....	67
Bijlage 8 Vragenlijst alle leerlingen van de groep.....	68
Bijlage 9 Extra interview vragen voor onderzoeksgroep	70
Bijlage 10.1 Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep	71
Bijlage 10.2 Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep	72
Bijlage 11 Gesprekspunten eindgesprek/ evaluatie kindplan	76
Bijlage 12 Schematische weergave tijdpad, actie, deelnemers en middelen	77
Bijlage 13.1 Kijkwijzer rol leerling en leerkracht tijdens het gesprek	78

Bijlage 13.2 Kijkwijzer rol leerling en leerkracht tijdens het gesprek ingevuld	79
Bijlage 14 Analyseschema's oplossingsgerichte gespreksvoering	85
Bijlage 15 Kijkwijzer eindgesprek met gehele groep met resultaten	95
Bijlage 16 Het cirkelschema	97
Bijlage 17 Kijkwijzers logboekje en kindplan met resultaten	98
Bijlage 18 Resultaten vragenlijst weergegeven in grafieken	100
Bijlage 19 Verwerking interviewmateriaal in matrix	101
Bijlage 22 Mijn ideale gedragsspecialist?	105

Samenvatting

In het kader van de opleiding tot gedragsspecialist, Master Special Educational Needs, heb ik (de onderzoeker) een actieonderzoek uitgevoerd. De onderzoeksvraag komt voort uit de wens de eigen praktijksituatie te verbeteren. Het handelen en de situatie waarin dit handelen plaatsvindt staan centraal.

Wanneer er een probleem op het gebied van gedrag bij een leerling door de onderzoeker geconstateerd wordt, wordt er een handelingsplan gemaakt. Het probleem en de oplossing wordt toegeëigend door de onderzoeker. De leerling is vaak weinig op de hoogte van het plan. Hij wordt niet betrokken bij het bedenken van het doel en de aanpak om het doel te gaan bereiken. De leerling is vaak de passieve uitvoerder. Het onderzoek richt zich dan ook op het streven naar een actievere rol van de leerlingen, waarbij de leerling zich meer verantwoordelijk voelt voor het doel en het plan. De onderzoeksvraag luidt dan ook: "Hoe kan ik een leerling betrekken bij een plan van aanpak (handelingsplan) op het gebied van gedrag?" Zodanig dat de leerling weer eigenaar wordt van zijn eigen probleem en oplossing. Hierdoor zal de leerling zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor het plan en het resultaat daarvan.

Oplossingsgericht werken is een methode die de leerling zo veel mogelijk zelf aan het werk wil laten gaan. Het is de taak van iedere onderwijskracht de leerling te helpen zichzelf te (be)helpen. (Cauffman & Van Dijk, 2009). Oplossingsgerichte gespreksvoering is een goed middel om het probleem en de oplossing weer terug te geven aan de leerling.

Handelingsgericht werken sluit hierbij aan en zegt dat door gesprekken te voeren, we leerlingen actief betrekken bij hun eigen ontwikkeling. Daarbij zullen leerlingen zich meer inzetten voor hun eigen idee (Pamijer & Van Beukering, 2008).

De Nederlandse onderwijskundige Korthagen legt de relatie tussen betrokkenheid en flow. Flow is het verschijnsel van geïnspireerd en betrokken bezig zijn. Flow is kenmerkend voor het leren van binnenuit. Het doen, denken, willen en voelen doen mee; leren vanuit echte betrokkenheid. Reflecteren met leerlingen is een goed middel om zicht te krijgen op het eigen handelen. Dit in relatie met het denken, voelen en willen. (Korthagen, 2009)

De onderzoeker heeft een aantal interventies gekozen en een plan opgezet. De verwachting hierbij is dat de leerlingen op die manier meer betrokken worden bij hun eigen plan van aanpak met betrekking tot gedrag. Hieronder een opsomming van de belangrijkste interventies:

- Door middel van oplossingsgerichte gesprekken wordt samen met de leerling het onderwerp en doel gekozen waar het aan wil gaan werken.
- Dit wordt vastgelegd in een kindplan waar de leerling gedurende een aantal weken aan werkt.
- De oplossingsgerichte gesprekken worden opgenomen en geobserveerd. Dit om de gespreksvoering van de onderzoeker te verbeteren. Gespreksvoering gericht op het betrekken van leerlingen bij hun plan van aanpak.
- In de periode dat de leerling aan een kindplan werkt, worden reflectiegesprekjes gevoerd.

Uit het onderzoek is gebleken dat de onderzoeker steeds beter in staat is om de leerlingen te betrekken bij hun plan van aanpak, mede door een verbetering in de oplossingsgerichte gespreksvoering. De kinderen waren in staat om zelf doelen te stellen, waarbij de oplossing soms zo eenvoudig is. Tijdens het werken aan het kindplan was er een grotere betrokkenheid bij de leerlingen zichtbaar en een positieve verandering in het gedrag. De houding is van 'ik moet leren' naar 'ik wil leren' gegaan. Opvallend was dat de gehele klas nu wil gaan werken met kindplannen.

De belangrijkste aanbevelingen zijn als volgt:

- Laat de leerling de hoofdrol spelen in zijn eigen plan van aanpak. Zijn problemen en oplossingen zullen het uitgangspunt zijn.
- Maak samen met de leerling een kindplan.
- Oefen oplossingsgerichte gespreksvoering.

Inleiding

Mijn naam is Suzanne Solognier. Ik ben 14 jaar werkzaam in het montessorionderwijs. Nog elke dag ga ik met plezier naar mijn werk. Kinderen laten je anders naar situaties kijken en ik leer daarom nog elke dag. Dit meesterstuk is de afronding van de opleiding Master Special Educational Needs, leerroute gedragsspecialist. Deze leerroute ben ik gaan volgen omdat het gedrag van mezelf en dat van anderen mij intrigeert. En dan met name hoe het gedrag van mijzelf en dat van andere positief beïnvloed kan worden. Tijdens de opleiding ben ik erg geïnspireerd door Michael Durrant. Gedragsproblemen zijn als onzichtbare ballen die leerlingen naar ons toe gooien. (M. Durrant, 2007). Ik wil deze ballen erg graag leren opvangen, maar ook zodanig weer teruggooien, zodat het kind zelf in staat is om ze op te vangen. Voor mij betekent dit samen met het kind aan gedragsverbetering werken, waarbij het kind de eigenaar van zijn eigen gedragsverandering is. Het onderzoek zal zich richten op het betrekken van leerlingen bij hun eigen plan van aanpak voor gedrag. Hieronder volgt een leeswijzer voor het meesterstuk. Ik hoop u door mijn meesterstuk te kunnen inspireren om leerlingen te gaan betrekken bij hun plan van aanpak.

De leeswijzer

Hoofdstuk 1

In hoofdstuk 1 wordt uiteengezet wat de beweegredenen zijn voor het onderzoek en wat de onderzoeksvraag precies is.

Hoofdstuk 2

Dit hoofdstuk richt zich voornamelijk op het onderwerp van het onderzoek in de literatuur. Onder andere worden de volgende thema's beschreven; oplossingsgericht werken, handelingsgericht werken, reflecteren, de basisbehoeftes van leerlingen en het montessorionderwijs.

Hoofdstuk 3

In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe het onderzoek plaats zal gaan vinden. Welke interventies en onderzoeksinstrumenten er gebruikt worden.

Hoofdstuk 4

In dit hoofdstuk worden de gegevens gepresenteerd die zijn verzameld gedurende het onderzoek.

Hoofdstuk 5

In dit hoofdstuk zullen enkele conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de hoofdvraag van dit onderzoek, 'Hoe kan ik een leerling betrekken bij een plan van aanpak met betrekking tot gedrag?' beschreven worden.

Hoofdstuk 6

In dit hoofdstuk zal ik reflecteren op mijn professionele en persoonlijke ontwikkeling gedurende het werken aan het meesterstuk.

Hoofdstuk 1 Algemeen idee

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek beschreven. Waar lopen de school en ik tegenaan? Naar aanleiding hiervan is het doel en de onderzoeksvraag geformuleerd. Wanneer een onderzoek gaat plaatsvinden zijn er altijd verwachtingen en hypothesen, die staan ook in het eerste hoofdstuk beschreven.

1.2 Context waarin ik werkzaam ben

Sinds 2007 ben ik werkzaam als groepsleerkracht op de Openbare Montessorischool Hoorn. In hoofdstuk 2 zal ik meer over het montessorionderwijs bij ons op school vertellen, dit wel in het kader van het onderwerp van het praktijkonderzoek. De school zit in een veranderingsproces. De eerste resultaten op cognitief gebied zijn al positief. Het veranderingsproces vraagt tijd en energie van het team. De leerkrachten krijgen training en de werkwijzen worden op elkaar afgestemd. Op het gebied van gedrag zijn we nog niet begonnen om ons verder te ontwikkelen. Voor mij een uitdaging om een positieve verandering hierin te kunnen bewerkstelligen, maar wel rekening houdend met de huidige belasting van het team.

Op dit moment werk ik een halve week in een combinatiegroep 3 / 4. In deze groep zitten 26 leerlingen, 13 leerlingen in groep 3 en 13 leerlingen in groep 4, waarvan 13 jongens en 13 meisjes. In deze groep zit één leerling met een taalspraakstoornis, hiervoor heeft hij een leerlinggebonden budget. Verder zijn er geen leerlingen met een diagnose op het gebied van gedrag. De groep is een sociale groep. Ze werken en praten graag met elkaar. Hierbij staat 'gezelligheid' vaak voorop. De kinderen zijn over het algemeen heel bereidwillig naar de leerkracht. Ze willen graag 'iets' voor juf doen.

1.3 Verlegenheids situatie

Achter mijn bureau maak ik de plannen van aanpak voor de leerlingen. Mijn ideeën en oplossingen worden daarin verwerkt. Tijdens de module 'Handelingsgericht werken' heb ik geleerd om ouders mee te nemen in het proces van het maken van een plan van aanpak. Hierdoor ben ik nu beter in staat om mijn eigen bril af te zetten en kan ik samen met ouders op een andere manier naar de situatie kijken. Na een gesprek met ouders werk ik aan "mijn" plan van aanpak. Ik ben de bedenker, het kind is daarbij de 'passieve' uitvoerder. Ik betrek het kind daar niet bij. Het zijn mijn woorden, mijn stappen, mijn evaluaties. Zelden is het kind hiervan op de hoogte. Ik werk aan zijn probleem, waarbij het kind uitvoerend is. De betrokkenheid bij mij is heel groot en van het kind soms minder. Wanneer het plan slaagt, vind ik het vaak ook nog een verdienste van mijzelf. "Goed gedaan juffie!" Slaagt het niet, voelt het als falen en zit dan 's avonds teleurgesteld op de bank. Vervolgens probeer ik wat anders. Deze cyclus gaat door totdat er wel een oplossing is, maar kan ook voortijdig eindigen doordat ik of het kind gefrustreerd raak(t). Door op deze manier te werken lijkt het meer een handelingsplan gericht op mijn handelen. Ik denk dat je alleen wezenlijk een

persoonlijke ontwikkeling kan doormaken, wanneer dit gepaard gaat met betrokkenheid. Door mij nu juist niet alleen te richten op hetgeen wat de leerling moet leren, maar mijn aandacht te focussen op de betrokkenheid, denk ik dat de leerling zich sterker zal ontwikkelen.

Tevens ben ik in mijn handelingsplan nog te veel gericht op het probleem. De beginsituatie wordt duidelijk beschreven, gericht op de tekortkomingen van een kind. Ik kijk goed naar onderdelen van het probleem. Vanuit deze problemen maak ik dan een plan van aanpak. Ik wil juist meer gaan kijken naar de talenten, mogelijkheden en oplossingen.

Dit alles bij elkaar maakt dat een plan van aanpak mij veel energie kost. Het werken aan het gedrag van een kind zijn vooral mijn inspanningen. Waarbij het soms veel en soms niets oplevert. Het probleem is dat de leerling een passieve uitvoerder is van hetgeen ik bedenk. Eén van de uitgangspunten van oplossingsgericht werken is: als iets niet werkt, stop er dan mee, en doe iets anders. (Cauffman & Van Dijk, 2009) Stoppen en iets anders doen, dat wil ik gaan doen. Maar wel zodanig dat degene waar het om gaat, het kind, daarbij betrokken wordt.

1.4 Belang voor de school

In het schooljaar van 2009 en 2010 hebben we als team een schoolvisie ontwikkeld.

“ Je mag zijn wie je bent met al je talent. Een school waar iedereen mag en kan zijn wie hij/zij is. Hierbij respecteren we de ander in hetgeen hij/zij meebrengt aan talent, kwaliteiten en cultuur.”

Hiermee geven we dus aan dat ook het kind met een gedragsprobleem er mag zijn. Ik merk bij mezelf dat dit voor mij wel moeilijker ligt. Een kind met een gedragsprobleem ervaar ik zelf vaker als een probleem. Het lukt mij dus nog niet voldoende om deze visie ook daadwerkelijk tot praktijk te maken. In gesprekken met collega's geven zij hetzelfde aan.

Daarbij heb ik herhaaldelijk van collega's gehoord dat een plan van aanpak vaak een papierenstuk is en blijft. Een papiertje voor in de map, waar je toch veel tijd en energie in moet stoppen. Een opmerking van een collega: “Ik doe het omdat het van de inspectie moet.”

Ik wil mijn onderzoek vooral richten op kinderen in mijn eigen groep. Wanneer de uitkomst van mijn onderzoek positief is, kunnen we kijken in hoeverre het mogelijk is om dit schoolbreed te gaan invoeren. Zodat ik en mijn collega's weten hoe we van een 'papierenstuk voor ons' naar een 'uitdaging voor de leerlingen' gaan.

1.5 Relatie met mijn persoonlijk ontwikkelplan

Tijdens de intervisie bijeenkomsten heb ik regelmatig kwesties ingebracht, waarbij ik minder goed kan communiceren met een leerling. Mijn betrokkenheid bij een gesprek met leerlingen was vaak heel groot. Mijn inbreng tijdens het gesprek was soms groter dan die van het kind. Tijdens de intervisiegesprekken werd duidelijk dat de oplossing vaak lag op het gebied van communicatie, waaronder het verbeteren van mijn luisterhouding, het ontvangen en interpreteren van hetgeen de ander zegt. Mijn onderzoek richt zich op de leerling betrekken bij het eigen plan. Dit betekent dat ik zal moeten gaan oefenen in het stellen van de juiste vragen en het aannemen van een goede luisterhouding. In mijn persoonlijk ontwikkelplan

staat ook aangegeven dat ik mij wil ontwikkelen in oplossingsgerichte gespreksvoering. Hierbij leg ik gelijk de relatie met het stellen van de juiste vragen en een goede luisterhouding. Daarbij wil ik altijd gericht zijn op de oplossing. Door een helder beeld te krijgen van mijn overtuigingen, waarden en opvattingen met betrekking tot het onderwerp van het onderzoek, wil ik de kernvragen van Bateson beantwoorden. De niveaus van Bateson worden vaak gebruikt als reflectie-instrument om dieperliggende patronen van eigen gedrag bloot te leggen. (zie bijlage 1) Je ziet in deze bijlage duidelijk dat mijn identiteit, een betrokken persoon, van invloed is op hetgeen ik wil, zingeving. Betrokkenheid komt in alle niveaus bij mij voor.

1.4 Doel van het onderzoek (aanleiding)

In mijn onderzoek wil ik gaan kijken hoe ik kinderen meer kan betrekken bij hun eigen plan van aanpak (handelingsplan) op het gebied van gedrag. Zodanig dat ze eigenaar zijn van hun eigen veranderingsproces. Hierbij wil ik gaan kijken hoe we kinderen beter leren kennen. Wat zijn de talenten en oplossingen? Wat wil het kind graag ontwikkelen? Ik verwacht dat ik na mijn onderzoek en het schrijven van dit meesterstuk beter in staat ben om een kind te begeleiden bij zijn eigen ontwikkeling en zelfsturing op het gebied van gedrag. Samen met het kind wil ik op zoek gaan naar een oplossing, binnen zijn mogelijkheden en gebruik maken van zijn talenten. Ik hoop door mijn onderzoek collega's te motiveren om samen met het kind aan een plan van aanpak te gaan werken, waarbij het kind eigenaar van het proces is. Ik denk door op deze manier met gedrag te gaan werken in de school we nog meer een school kunnen zijn "waar je mag zijn wie je bent met al je talent".

1.5 Doel in het onderzoek (probleemstelling)

In mijn onderzoek wil ik te weten komen hoe ik de betrokkenheid van de leerlingen kan vergroten voor hun eigen plan van aanpak op het gebied van gedrag. Op het eind van mijn onderzoek hoop ik hier een antwoord op te krijgen.

Mijn onderzoeksvraag luidt:

- Hoe kan ik een leerling betrekken bij een plan van aanpak met betrekking tot gedrag?

Het antwoord op deze vraag wil ik verkrijgen door antwoorden te vinden op de deelvragen die in de loop van het onderzoek worden onderzocht.

De deelvragen zijn als volgt:

- Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat leerlingen een actieve rol hebben in het maken van een plan?
- Met welke begeleiding/ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?
- Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen?)

1.7 Verwachtingen

Wanneer je een praktijkonderzoek wil gaan doen, heb je altijd verwachtingen. Wat zou voor mij een positieve uitkomst zijn? De hieronder beschreven hypothesen wil ik in de literatuur verkenning verder onderzoeken.

Hypothesen

- Wanneer je een leerling betreft bij het hele proces (beginsituatie, doel, plan van aanpak en evaluatie), zal het kind zich meer medeverantwoordelijk gaan voelen voor het plan en het resultaat/de verandering.
- Wanneer ik kinderen meer meeneem in het bedenken van een plan van aanpak voor gedragsverandering, zal ik meer tegemoet komen aan de basisbehoeftes autonomie, competenties en relatie van het kind.
- Wanneer ik een oplossingsgericht gesprek voer met een leerling, zal de oplossing vanuit het kind komen en niet vanuit mij.
- Wanneer het kind de eigenaar van het eigen proces is, zal ik als leerkracht het probleem minder mijzelf toe-eigenen.
- Soms gaat het niet om de juiste oplossing, maar om het kleine stapje van verandering, waardoor het grote geheel gaat veranderen
- Reflecteren kan een goed middel zijn om een leerling meer zicht te laten krijgen op het eigen gedrag, wat weer nodig is voor gedragsverandering.

Ik heb in dit hoofdstuk laten zien wat ik wil gaan onderzoeken, waarom en wat het doel daarvan is. In het volgende hoofdstuk wil ik de literatuur verkennen. Wat is er bekend over dit onderwerp? Is er al een bijstelling nodig van mijn algemene idee? Kan ik het idee al meer concretiseren? Ik hoop zo meer informatie te krijgen over hoe ik een leerling meer kan betrekken bij een plan van aanpak.

HOOFDSTUK 2

VERKENNING IN DE LITERATUUR

Hoofdstuk 2 Verkenning van de theorie en van de praktijk

Dit hoofdstuk richt zich vooral op het onderwerp van het onderzoek in de literatuur. Er zal beschreven worden wat er al over het onderwerp bekend is in de theorie, maar ook in de praktijk. De gekozen thema's komen voort uit de hypothesen die gesteld zijn in hoofdstuk 1. Onder andere worden de volgende thema's beschreven; oplossingsgericht werken, handelingsgericht werken, reflecteren, de basisbehoeftes van leerlingen en het montessorionderwijs. Voornamelijk wordt hierbij aandacht besteed aan de rol van de leerkracht en de interventies die ingezet kunnen worden om zo een leerling te betrekken bij het eigen plan van aanpak.

In de blauwe kaders staan de conclusies die de onderzoeker vanuit de beschreven theorie getrokken heeft en mee wil nemen in het plan van aanpak van het onderzoek, hoofdstuk 3.

2.2 Begeleidingsmogelijkheden om leerlingen te betrekken bij een plan van aanpak

2.2.1 Oplossingsgericht werken en gespreksvoering in het onderwijs

Vertel het mij en ik zal vergeten. Toon het mij en ik zal het niet herinneren.

Betrek mij erbij en ik zal het begrijpen.

Indiaans gezegde (De Jong & Kim Berg, 2009, p. 61)

Het vertellen of het voordoen zal niet voldoende zijn. Wanneer je de leerling betreft bij een plan van aanpak zal de leerling het begrijpen.

Oplossingsgericht werken

In de jaren '80 is het oplossingsgericht werken, de Solution Focused Approach, vanuit de Verenigde Staten overgewaaid naar Nederland. Steve de Shazer en Insoo de Berg zijn de grondleggers hiervan. In die tijd was therapie en coaching vooral gericht op problemen en moeilijkheden. Men werkte volgens het medisch model. Het medisch model gaat uit van een subject-objectrelatie tussen hulpverlener en cliënt; dat wil zeggen dat er wordt verwacht dat de hulpverlener (subject), de cliënt (object) zal veranderen door middel van de toepassing van expertinterventies. Met als gevolg dat de hulpverlener krediet krijgt en zich competent voelt wanneer de cliënt vooruitgang laat zien. Wanneer de cliënt echter geen vooruitgang laat zien, kan de hulpverlener uiteraard geen krediet krijgen. (De Jong & Kim Berg, 2009, p.81)

Dit heeft een direct verband met de verlegenheids situatie van dit onderzoek. In deze verlegenheids situatie staat beschreven dat de onderzoeker ook het probleem van de leerling en de daarbij behorende oplossing zich toe-eigent. Het zich wel dan niet competent voelen van de onderzoeker staat in relatie met de ontwikkeling van de leerling.

Het kan niet zo zijn dat het probleem van de leerlingen jouw probleem wordt. Je coacht hen, individueel en als groep, in het aanvaarden van hun eigen verantwoordelijkheden. En daarmee open je hun ogen om uit te zien naar hun eigen mogelijkheden. (Cauffman & Van Dijk, 2009, p. 164)

Als reactie op de probleemgerichte therapie werd de nadruk gelegd op kortdurende, effectieve interventies. Hierbij was het uitgangspunt aan te sluiten bij de krachtbronnen die ieder in zich heeft. Hierbij geven de krachtbronnen richting aan voor de mogelijkheden en oplossingen. De cliënt construeert zijn of haar eigen oplossing uitgaande van zijn of haar sterke kanten en successen. (Cauffman & Van Dijk, 2009)

De basisregels van oplossingsgericht werken zijn:

- Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
 - Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.
 - Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders.
- (Cauffman & Van Dijk, 2009, p.14)

Bij oplossingsgericht werken is men meer gericht op de oplossing en niet op het probleem. De achtergronden van een probleem zijn minder interessant en het zoeken ernaar kan zelfs remmend werken.

In het huidige format van een plan van aanpak op de OBS Montessorischool Hoorn wordt de beginsituatie beschreven vanuit problemen. Een beginsituatie kan ook beschreven worden aan de hand van de mogelijkheden en krachtbronnen.

Oplossingsgericht werken is een methode die de leerling of medewerker zo veel mogelijk zelf aan het werk wil laten. Het is de taak van iedere onderwijskracht de ander te helpen zichzelf te (be)helpen. (Cauffman & Van Dijk, 2009). Oplossingen hoeven daarbij niet perse een verband te hebben met oorzaken, en dat door een verandering van een onderdeel van de interactie vaak ook de andere onderdelen veranderen. En dat door soms anders te denken, je al anders gaat handelen. (Durrant, 2009)

In een plan van aanpak hoeft een oplossing dus niet altijd een verband met de oorzaak te hebben. Het gaat om een verandering, waardoor ook andere onderdelen zullen veranderen. Zeker wanneer in dit onderzoek leerlingen betrokken worden in hun plan van aanpak, is het van belang om dus niet de focus te leggen op de juiste oplossing. Hierdoor zal de leerkracht ook meer in staat zijn om de leerling zelf naar een oplossing te laten zoeken.

Kids' Skills is een methode dat volgens de uitgangspunten van oplossingsgericht werken werkt. Deze methode gaat er vanuit dat kinderen actief moeten meewerken aan het leren van de vaardigheden die zij nodig hebben om problemen te overwinnen. Waarbij de oplossing weer teruggegeven wordt aan het kind. (Furman, 2004)

Doordat het onderwerp van het onderzoek het betrekken van leerlingen in een plan van aanpak is het volgende relevant:

De enige doelen die, vanuit ons coachend mandaat, de moeite waard zijn om aan te werken, zijn de doelen van de leerling zelf. Natuurlijk hebben wij zelf ook doelen. De ander helpen de juiste doelen te stellen is een belangrijke opdracht voor de onderwijskracht. (Cauffman & Van Dijk, 2009). Veel cliënten zijn in staat meer bevredigende en productieve levens te creëren. Zij doen dit door goed geformuleerde doelen te ontwikkelen en stappen te zetten om deze doelen om te zetten in werkelijkheid. Meestal doet de cliënt iets anders dan vroeger. (De Jong & Kim Berg, 2009, p.55). Kids' Skills sluit zich hierbij aan en zegt daarbij dat kinderen op een positieve, constructieve manier problemen overwinnen door nieuwe vaardigheden te leren. Deze vaardigheden worden in vijftien achtereenvolgende stappen aangeleerd. De methode Kids' Skills verteld over het belang van het vieren van succes.

In een plan van aanpak moeten daarom de doelen vanuit het kind komen. De leerkracht begeleidt de leerling bij het stellen van de juiste doelen. Bij het vaststellen van de doelen is het van belang om uit te gaan van de aan te leren vaardigheden die een leerling nodig heeft om een probleem te overwinnen. In een plan van aanpak zou dan ruimte moeten zijn om het succes van het plan te kunnen vieren.

Oplossingsgerichte gespreksvoering

Ook oplossingsgerichte gespreksvoering richt zich op de oplossing. Een gesprek vraagt veel flexibiliteit van de 'coach'. Er zijn oneindig veel variaties mogelijk. Men spreekt binnen het oplossingsgerichte gespreksvoering van een 7 stappen dans. De stappen binnen het gesprek hebben geen vaste volgorde. Als het ware oefen je net als een dans de basispassen, waarna je vervolgens door verschillende variaties en combinaties tot een dans komt. Je danst samen naar de oplossingen (Cauffman & Van Dijk, 2009).

Figuur 2.1 De zevenstappendans (Cauffman & Van Dijk, 2009, p. 81)

De 7 stappendans zou je dus kunnen gebruiken om een kind te helpen om doelen vast te stellen voor zijn plan van aanpak. Hierbij uitgaande van de mogelijkheden (krachtbronnen). De schaalvraag en wondervraag zou je kunnen inzetten om de doelen nog duidelijker te maken.

De schaalvraag

Door middel van een schaalvraag kan je in een gesprek differentiatiemogelijkheden aanreiken. Belangrijk hierbij is:

- Reageer enthousiast
- Vraag altijd eerst wat er in het gegeven cijfer zit
- Beschouw de cijfers als metaforen voor verandering
- Focus op de weg, niet op het doel
- Neem ook de negatieve inschaling serieus
(Cauffman & Van Dijk, 2009)

Het gebruik van schaalvragen laat de 'probleemhouder' heel duidelijk zien dat er verandering mogelijk is. Hierbij is het ook effectiever om kleine stapjes te nemen in plaats van grote sprongen. De veranderingen en verbeteringen zullen ook geleidelijk ontstaan. Door in te gaan op wat in een gegeven cijfer zit, kan je soms een heleboel krachtbronnen en uitzonderingen ontdekken. Hierdoor zal het doel kleine en concrete stapjes betreffen en dat het een teken is van een begin van iets anders in plaats van een einddoel. (Cauffman & Van Dijk, 2009)

De schaalvraag kan bij het bedenken van een plan van aanpak gebruikt worden om:

- Een doel te bepalen.
- Het doel klein te houden. In de richting van het einddoel.
- Krachtbronnen en uitzonderingen te ontdekken.
- Een leerling ziet dat door een klein stapje te maken de leerling zich ontwikkelt richting een einddoel.

De mirakelvraag

Sommige mensen zien problemen en vragen waarom. Ik droom dromen en vraag waarom niet (Robert F. Kennedy) (De Jong & Kim Berg, 2009)

Een probleemgerichte benadering wijst vaak terug naar het verleden, terwijl de oplossingsgerichte benadering zich vaak op de toekomst richt. De mirakelvraag is daarbij een hulpmiddel. Doordat een kind zich een ideale situatie gaat voorstellen kan een kind de richting ontdekken waarnaar het toe wil gaan. Door middel van de schaalvraag kan je daarna samen kijken hoe je door middel van kleine stapjes de goede richting op kan gaan. Alleen wanneer mensen beginnen met het bedenken van scenario's met alternatieven, dan zullen ze zich op een voor hen bevredigender manier gaan gedragen, en... (hun) problemen zullen verdwijnen of worden minder invloedrijk. (De Jong & Kim Berg, 2009)

De methode Kids' Skills sluit zich hierbij aan. Kids' Skills zegt dat je de motivatie bij een leerling vergroot door bij het leren van een vaardigheid het kind zich bewust laat worden van de voordelen die het heeft om de vaardigheid onder de knie te krijgen, zowel voor zichzelf als voor anderen.

De mirakelvraag kan gebruikt worden om de leerling zicht te laten krijgen op het einddoel. Daarbij wordt de leerling bewust van de voordelen van het aanleren van een bepaalde vaardigheid.

2.2.2 Handelingsgericht werken (HGW)

“We praten niet alleen over of tegen onze leerlingen, maar ook met ze”. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009, p.103)

De rol van leerlingen

Gesprekken met leerlingen is een vast onderdeel van de HGW-cyclus is, zowel op groepsniveau als op individueel niveau. Deze gesprekken worden bij HGW als zinvol gezien. Kinderen kunnen ons relevante informatie geven over hun visie. Waar zijn ze zelf tevreden over, wat zouden ze anders willen, hoe ervaren ze zelf een moeilijke situatie, hoe denken zij over de oorzaak en wat zal voor hun een mogelijke oplossing zijn? Deze informatie is waardevol voor het begrijpen van de situatie, het formuleren van het doel en het bedenken van een effectieve aanpak. HGW zegt dat door gesprekken te voeren, we leerlingen actief betrekken bij hun eigen ontwikkeling. Daarbij zullen leerlingen zich meer inzetten voor hun eigen idee. Soms kunnen oplossingen van kinderen uitblinken in eenvoud. (Pamijer & Van Beukering, 2008)

Gespreksvoering met leerlingen zal een vast onderdeel moeten zijn bij een plan van aanpak voor een leerling.

De rol van ouders

Bij HGW is de samenwerking tussen leerkracht en ouders belangrijk. Samen met de ouders wordt de situatie geanalyseerd en de doelen en onderwijsbehoeften geformuleerd. Samen zoeken en concretiseren ze oplossingen. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009). De ouders worden gezien als ervaringsdeskundigen. Zij kunnen informatie en waardevolle tips voor de aanpak van hun kind geven. Het is daarbij belangrijk dat ouders zich realiseren dat zij de leerprestaties, de werkhouding en het gedrag van hun kind op school in positieve zin kunnen beïnvloeden (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009).

Gespreksvoering met ouders zal een vast onderdeel moeten zijn bij een plan van aanpak voor een leerling.

Handelingsplannen en HGW

Binnen het HGW vindt men de rol van het kind belangrijk. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009), Een kind leert beter, werkt harder en voelt zich competentier wanneer ze naar een specifiek doel toe werkt dat dichtbij ligt. Zeker als ze betrokken zijn geweest bij de formulering van dit doel. Het plan krijgt voor kinderen betekenis wanneer we met kinderen communiceren over het doel en de inhoud van het plan en hun eigen rol daarbij. Dit kan de

kans op succes vergroten. In het plan kan je gebruik maken van de specifieke interesses, talenten en de eigen verklaringen en oplossingen van het kind.

Bij het formuleren van onderwijsbehoeftes is het nuttig om de kennis van de leerlingen te benutten. Wat is er nodig om dit te kunnen bereiken? De oplossingen zijn vaak concreet en haalbaar. Soms ervaar je als leerkracht een probleem, maar heeft de desbetreffende leerling er helemaal geen last van. De motivatie om aan gedragsverandering te werken zal bij de leerling dan minder zijn. Handelingsgericht werken gaat er vanuit dat wanneer je de situatie goed uitlegt, evenals het belang van het werken aan een oplossing, dat de motivatie van een leerling zal groeien. Deze gesprekken zijn gericht op de oplossing. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009)

Hierbij geeft HGW aan dat je als leerkracht een probleem mag aankaarten, ook wanneer de leerling dat zelf niet zo ervaart. Wanneer de leerling mede het onderwerp kan kiezen waar het aan gaat werken, zal de motivatie groter zijn.

De rol van het kind in het handelingsplan is belangrijk:

- Een kind leert beter, werkt harder en voelt zich competenter wanneer ze naar het doel werkt.
- Het plan krijgt meer betekenis.
- In het plan wordt er gebruikt gemaakt van interesses en talenten en de eigen verklaringen en oplossingen van een leerling.
- Oplossingen van leerlingen zijn vaak concreet en haalbaar.

HGW heeft het over kindplannen. De ideeën van een kind zijn in een kindplan te verwerken. HGW zegt net zoals de methode Kids' Skills dat de doelen specifieke kennis of een bepaalde vaardigheid betreffen. De leerling geeft zelf aan wat het precies wil bereiken, uitgaande van de eigen talenten en mogelijkheden. Hierbij kan sturing nodig zijn. De gespreksleider kan eventueel het doel bijstellen of zelf ook een oplossing aandragen. Sturing, bijstelling en een oplossing aandragen wordt in de oplossingsgerichte theorie minder gestimuleerd. HGW zegt dat de inhoud van kindplannen vaak niet zo veel verschilt van wat een leerkracht of IB. bedenkt, maar concludeert dat de leerlingen zich vaak meer inzetten voor hun eigen plan. HGW zegt hierbij "als leerkracht doe je ertoe, pak je kans en benut de invloed die je hebt". (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009, p.118)

De ideeën van een kind kan je in een kindplan verwerken.

HGW zegt dat sturing, doel bijstelling en een oplossing aandragen soms nodig kan zijn.

Voor de duidelijkheid zijn de verschillen en overeenkomsten betreffende het onderzoeksonderwerp schematisch weergegeven in bijlage 2.

2.2.3 Reflecteren

Onder reflectie verstaat men het menselijk vermogen om gestructureerd terug te kijken op en na te denken over het eigen handelen. Reflecteren is een vorm van houdingsleren; het is een manier om over jezelf te leren. (Handboek reflecteren, 2008)

Hou bij het reflecteren rekening met het volgende:

- Werk vanuit concrete situaties. Laat de ander kijken naar het specifieke moment en het handelen.
- Reflecteer minstens één keer per week en op een vast moment
- Stel open vragen
- Oordeel niet
- Reflecteer op een methodische manier
- Reflecteer ook op succeservaringen

(Handboek reflecteren, 2008)

Wanneer je met leerlingen aan gedrag gaat werken is het van belang dat ze zicht krijgen op het eigen gedrag. Reflecteren kan een middel zijn om zicht en inzicht te krijgen op het gedrag. Het uitzicht op het 'verbeterende' gedrag is het gevolg daarvan. In bijlage 3 staan voorbeelden van reflectievragen die gebruikt kunnen worden voor het reflecteren bij een kindplan.

Flow is het verschijnsel van geïnspireerd en betrokken bezig zijn (Korthagen, 2009). Flow is kenmerkend voor het leren van binnenuit; vanuit echte betrokkenheid. Bij leren vanuit een flow wordt er gebruik gemaakt van de kernkwaliteiten en het leren gaat dan snel en het voelt goed. Om in flow te komen is het van belang dat het denken, voelen en het willen tijdens het handelen meedoen. Om zicht te krijgen op het denken, voelen en willen in relatie met het handelen is reflecteren een goed middel.

Bij de begeleiding is het van belang om het denken, voelen en het willen tijdens het handelen mee te laten doen. In de gesprekken zou hier aandacht voor moeten zijn. Reflecteren is een middel om zicht te krijgen op het willen, voelen, denken en doen.

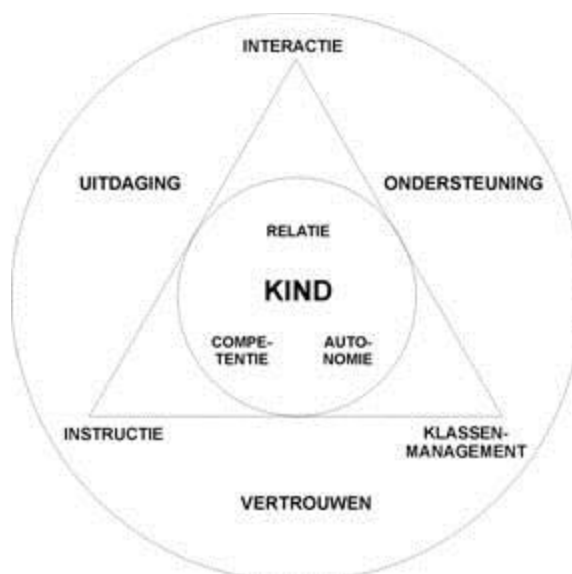
2.3 Het onderwerp 'betrekken van leerlingen bij hun plan' in het groter geheel

2.3.1 De basisbehoeften van Stevens. Adaptief onderwijs

De basis van adaptief onderwijs vormt het model van Luc Stevens (figuur 2.2). De leerkracht die adaptief werkt, stemt zijn gedrag af op de basisbehoeften van de leerlingen. De basisbehoeften volgens Luc Stevens zijn:

- relatie; geaccepteerd weten, erbij horen, welkom voelen, veilig voelen
- competentie; ontdekken dat ze (steeds meer) taken aankunnen
- autonomie; zelfverantwoordelijk zijn voor hun leergedrag. Leergedrag kunnen sturen

Hieronder het model 'adaptief onderwijs'.

Figuur 2.2 Model adaptief onderwijs http://www.fi.uu.nl/wiki/index.php/Adaptief_onderwijs

Wanneer je de drie basisbehoeftes samen met het pedagogisch en didactisch handelen in een schema zet ontstaat er een matrix. Zo ontstaan er negen kenmerken waar je, wanneer je adaptief onderwijs biedt, vorm aan zou moeten geven.

	<i>Relatie</i>	<i>Competentie</i>	<i>Autonomie</i>
<i>Interactie</i>	Leerlingen persoonlijk ontmoeten	Leerlingen helpen reflecteren	Leerlingen ruimte geven, initiatieven honoreren
<i>Instructie</i>	Een instructie geven die veilig is voor leerlingen	Activerend leren centraal stellen in opdrachten	Leerlingen (mede) de taak en/of de vormgeving daarvan laten kiezen
<i>Klassenorganisatie</i>	Ontmoetingstijd creëren met leerlingen	Aanpassingen in tijd en ruimte maken voor leerlingen	Met leerlingen plannen wat ze hoe gaan doen

Bron: www.leraar24.nl/leraar24-portlets/servlet/dossier/attachment?...0b8f..

In dit schema heeft de onderzoeker door middel van rood het directe verband met het onderwerp van het onderzoek weergegeven.

Wanneer kinderen betrokken worden bij een plan van aanpak zal de interactie vergroot worden. Hierdoor worden aan alle basisbehoeftes voldaan. Tevens zal de autonomie vergroot worden. Maar je zou ook kunnen zeggen dat wanneer je aan de basisbehoefte autonomie wil voldoen, dat je dan leerlingen de ruimte moet geven en initiatieven moet honoreren. Dat leerlingen de taak en/of vormgeving daarvan laten kiezen. En dat leerlingen zelf plannen hoe ze dat gaan doen. Dat zou in de vorm van een kindplan kunnen zijn. Door middel van een oplossingsgericht gesprek wordt er gelijk aan de basisbehoefte relatie en competentie gewerkt. Tijdens de gesprekken en evaluaties van het plan van aanpak zou er gebruik gemaakt kunnen worden van reflecteren.

2.3.2 Montessorionderwijs en het onderwerp van het onderzoek

Een belangrijk uitgangspunt van het Montessori onderwijs is het opvoeden tot zelfstandigheid. “Leer mij het zelf te doen”. (M.Moorman, 1989) Hierbij heeft een kind een natuurlijke en noodzakelijke drang tot zelfontplooiing. Stevens spreekt over de basisbehoefte autonomie. De montessorileerkracht moet hierbij onderkennen wat de behoefte van een kind op een gegeven moment is en daarop inspelen. De leerkracht observeert de leerlingen om zo aan te sluiten bij de behoeftes. Binnen het montessorionderwijs wordt de periode dat een leerling extra ontvankelijk is voor een bepaald leergebied ‘de gevoelige periode’ genoemd. Korthagen spreekt over flow. Op zo’n moment is een leerling in staat zich zeer intensief te ontwikkelen. Het is de taak van de leerkracht om op deze gevoelige periode adequaat te reageren. M.(Moorman, 1989)

De montessori theorie ondersteunt dus het belang van betrekken van leerlingen bij hun plan van aanpak. De leerling heeft de behoefte om zichzelf te ontwikkelen, het wil opgevoed worden tot zelfstandigheid. Daarbij wordt ook beschreven dat een leerling zich optimaal kan ontwikkelen wanneer de leerling zich in een ‘gevoelige periode’ daarvoor bevindt. Wanneer je in gesprek met een leerling gaat, zal je de begeleiding beter kunnen afstemmen op de innerlijke behoeftes van deze leerling.

2.3.3 Internationalisering

Tijdens een studiereis in 2010 zijn er twee scholen in Londen bezocht. Daar heeft de onderzoeker specifiek gekeken naar handelingsplannen, kindplannen en hoe leerlingen daarbij betrokken werden. Op de Merton Abbey school werd gelijk in een introductie door de directeur S. Frey gezegd: “Like children... You know what your needs are”. Er werd aangegeven dat kinderen goed zelf weten wat ze nodig hebben. Op deze school werd er veelvuldig met targets gewerkt. Persoonlijke targets en groepstargets. De targets werden zichtbaar opgehangen. Daarbij vertelde de leerlingen vol trots over hun eigen targets. TROTS OP HUN DOEL. De ideeën en wensen van de kinderen werden in de targets meegenomen. Bij navraag bij de leerkrachten werd bij het vaststellen van de targets uitgegaan van de mogelijkheden en de oplossingen van de leerlingen en de groep. De doelen werden vertaald in concrete vaardigheden. Alleen bij leerlingen met speciale onderwijsbehoeftes werden individuele handelingsplannen gemaakt.

“You know what your needs are.”
Leerlingen mogen trots zijn op hun doel.

2.3.4 Inclusief onderwijs

Inclusief Onderwijs wil zeggen dat leerlingen met speciale onderwijsbehoeftes volwaardig meedraaien in de klas, met waar nodig aanpassingen van het lesaanbod. Hierbij wordt specifieke hulp naar het kind gebracht in de gewone school. Bij inclusief onderwijs wordt de

nadruk gelegd op het aanvaarden van verscheidenheid. De school past zich aan aan de leerling en zijn mogelijkheden (www.inclusiefonderwijs.nl)

In het centrale onderwerp van het onderzoek is rekening gehouden met de schoolvisie “ Je mag zijn wie je bent met al je talent “ Een school waar iedereen mag en kan zijn wie hij/zij is. Hierbij respecteren we de ander in hetgeen hij/zij meebrengt aan talent, kwaliteiten en cultuur.” De visie sluit aan bij de uitgangspunten van inclusief onderwijs. Door kinderen te betrekken bij hun plan van aanpak met betrekking tot gedrag wordt tegemoet gekomen aan de basisbehoeftes relatie, autonomie en competentie van alle leerlingen. Hierdoor zullen we een stap in de richting van inclusief onderwijs kunnen maken. Onderwijs waar een kind met een gedragsprobleem niet meer gezien wordt als een probleem, maar als een kind met mogelijkheden en kansen en waarin een leerling met speciale onderwijsbehoeftes volwaardig mee kan draaien, waarbij de verscheidenheid aanvaard wordt.

Vanuit de theorie is onderzocht hoe je kinderen kan betrekken bij een plan van aanpak. Oplossingsgericht werken en oplossingsgerichte gespreksvoering geeft aan hoe je het probleem en de oplossing weer kan teruggeven aan de leerling. Handelingsgericht werken beschrijft dat het werken met kindplannen een manier is om de actieve rol van kinderen te vergroten. Daarbij kunnen reflectiegesprekjes een middel zijn om de leerling te laten leren met grote betrokkenheid, het leren van binnenuit .

In hoofdstuk drie zal er een keuze gemaakt worden uit de verschillende theorieën om tot een plan van aanpak te kunnen komen. Of de gekozen interventies het gewenste resultaat zullen opleveren, zal moeten blijken uit het onderzoek.

Hoofdstuk 3. Plan van aanpak

3.1 Inleiding

Het doel van het onderzoek is dat leerlingen meer worden betrokken bij hun eigen plan van aanpak (handelingsplan). In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe het onderzoek plaats zal gaan vinden.

3.2 De onderzoeksmethode

Omdat de onderzoeksvraag voort komt uit een situatie waar de wens ligt om die te verbeteren is er gekozen voor een actieonderzoek. Het handelen van de leraar en de situatie waarin dit handelen plaats vindt staat centraal. Actieonderzoek is vaak een combinatie van planmatig handelen, onderzoeken en reflectie. (Harinck, 2010) Wanneer deze cyclus is afgerond kan de kennis gebruikt worden om het eigen onderwijs op een hoger niveau te brengen en kunnen daarna weer nieuwe vragen ontstaan. (Harinck, 2010, p.64). In dit onderzoek zal het proces van dit actieonderzoek beschreven worden. Het onderzoek zal een kwalitatief onderzoek zijn. Het onderzoek zal bestaan uit een onderzoeksstrategie, waarbij het te bestuderen onderzoeksprobleem zo open mogelijk tegemoet wordt getreden (oriënterend). Er wordt daarbij direct aangesloten bij de onderwijskundige praktijk. (Kallenberg, 2007).

3.2.1 Waar gaat het onderzoek plaatsvinden?

Het onderzoek zal plaatsvinden op de Openbare Montessorischool Hoorn in een combinatie groep 3 /4. Deze groep bestaat uit 26 leerlingen. Beide groepen bestaan uit 13 leerlingen. 13 jongens en 13 meisjes. De groep heeft twee leerkrachten. Het onderzoek wordt uitgevoerd op woensdag, donderdag en vrijdag door één van de groepsleerkrachten.

In deze groep zit één leerling met een taalspraakstoornis, hiervoor heeft hij een leerlinggebonden budget. Verder zitten er geen leerlingen met een gediagnosticeerde stoornis in de groep.

Het onderzoek zal ook voor een gedeelte in een andere groep plaatsvinden. Dit zal gebeuren in een groep 5 en 6. B. Deitmars (de groepsleerkracht) zal een leerling uitkiezen om onder begeleiding van de onderzoeker mee te doen aan het actieonderzoek.

3.2.2 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit vier leerlingen die aan een plan van aanpak werken. De volgende leerlingen zijn gekozen:

- Eén leerling op vrijwillige basis.
Er wordt aan de groep gevraagd wie graag samen met de leerkracht een kindplan wil maken. Door loting wordt een kind gekozen.
- Twee leerlingen worden door de leerkracht uitgenodigd.

- Eén leerling uit een andere groep (groep 6) wordt door zijn leerkracht uitgenodigd om mee te doen aan het onderzoek.

Bij de onderzoeksgroep horen ook de volgende personen:

- De ouders van de leerlingen. Wat zijn de ervaringen van de ouders voor en na het onderzoek?
- Tijdens dit onderzoek is de onderzoeker ook de uitvoerder van het actieplan. Hierdoor zal het handelen van de onderzoeker/uitvoerder ook in kaart gebracht worden.

3.2.3 Beschrijving van de onderzoeksmiddelen

Naar aanleiding van de verlegenheids situatie heeft er een literatuuronderzoek plaatsgevonden. Uit dit literatuuronderzoek zijn interventies en werkvormen gekozen om de praktijksituatie te verbeteren. De volgende interventies en werkvormen worden tijdens het onderzoek ingezet.

- Oplossingsgerichte gesprekken
Deze gesprekken worden alleen met de kinderen van de onderzoeksgroep gevoerd (zie onderzoeksgroep). Tijdens deze gesprekken wordt eerst door middel van het cirkelschema (bijlage 16) het onderwerp gekozen waar het aan wil gaan werken. 'Waar ben je goed in?' komt in de cirkel, 'waar wil ik beter in worden?' komt buiten de cirkel. De wondervraag maakt het einddoel helder. Door middel van de schaalvraag wordt het plan van aanpak duidelijk. Gebruik makend van de mogelijkheden en krachtbronnen. In bijlage 4 zijn gesprekspunten opgenomen, te gebruiken voor het gesprek om een kindplan samen in te vullen.
- Kindplannen
Op basis van de literatuur is er door de onderzoeker een kindplan ontworpen, zie bijlage 5 en 6. Dit format is geïnspireerd door oplossingsgericht werken, handelingsgericht werken en de methode Kids ' Skills. Het model bestaat uit de volgende elementen
 - Oplossingsgericht werken: wondervraag, schaalvraag, samen doelen helder krijgen, differentiatiemogelijkheden verkennen.
 - Handelingsgericht werken: samen met het kind een plan schrijven, het kindplan.
 - Kids ' Skills: het omzetten van problemen in het aanleren van vaardigheden en daarbij het vieren dat het gelukt is.Samen met het kind wordt het kindplan ingevuld.
- Logboek.
Zie bijlage 7. Logboeken worden gebruikt als middel om te reflecteren (Handboek reflecteren, 2008) De kinderen en de leerkrachten houden een logboek bij. Hierin wordt door middel van de schaalvraag de motivatie van het kind voor het plan van aanpak gereflecteerd. De volgende vragen zijn opgenomen: Wat ging goed? Gekozen om de leerling en leerkracht zich te richten op de krachtbronnen en wat goed ging. En waar moet ik morgen opletten? Gekozen om de leerling en de leerkracht zich te richten op verbeterpunten en eventueel kleine doelen te stellen.
- Reflectiegesprekken.
Gedurende het gehele proces worden reflectiegesprekken gevoerd. Zie bijlage 3 voor de reflectieve vragen die tijdens het actieonderzoek gebruikt worden. Twee keer per

week worden korte reflectiegesprekjes gevoerd. De vragen in de bijlage kunnen een middel zijn om zicht en inzicht te krijgen in het eigen gedrag. Maar ook om uitzicht op het 'verbeterde' gedrag. Het doel zal steeds ter sprake komen tijdens de gesprekken.

- Gesprekken met de gehele groep.

Bij het starten van het onderzoek wordt er een gesprek met de gehele groep gevoerd. Dit om de betrokkenheid van de groep te vergroten. Ook op het eind zal er gesproken worden met de groep.

3.2.4 Uitvoering plan van aanpak.

Hieronder zal het tijdpad beschreven worden. De gebruikte onderzoeksmiddelen en instrumenten worden beschreven. Zie voor een schematische weergave bijlage 12. Actie, deelnemer, middelen en tijdpad zijn schematisch weergegeven.

Week 1

- Om de beginsituatie vast te stellen zal er eerst een nulmeting plaatsvinden.
- Bij de leerlingen van de onderzoeksgroep zal er mondeling een vragenlijst worden afgenomen. (zie bijlage 8) De vragenlijst is zelf ontworpen. De vragen zijn gericht op de beleving van de leerling over hun rol bij het maken van een kindplan voor en na het onderzoek. De antwoorden zullen meer informatie kunnen geven op de deelvragen. (zie verder paragraaf 3.2.5) Hierdoor zal het verschil duidelijk kunnen worden in hoeverre de leerlingen van de onderzoeksgroep zich meer betrokken voelen bij een plan van aanpak.
- Daarna zal er een semi gestructureerd interview (zie bijlage 9) afgenomen worden bij de leerlingen waar mee gewerkt gaat worden. Dit om nog meer informatie te krijgen over de deelvragen (zie paragraaf 3.2.5)
- De ouders van de leerlingen waarmee gewerkt gaat worden zullen een vragenlijst (zie bijlage 10) invullen. Hierin zijn vragen opgenomen om meer informatie te krijgen over wat de ouders mee krijgen van de betrokkenheid/motivatie van hun kind tijdens het werken aan het kindplan.

Week 2

- Er zal een oplossingsgericht gesprek plaatsvinden. Zie bijlage 4 voor gesprekspunten. Door middel van oplossingsgerichte gespreksvoering wordt verkend waar de leerling mee zal gaan werken. Door middel van de mirakelvraag en de schaalvraag zal zicht verkregen worden op het doel en plan van aanpak. Tijdens dit gesprek zal het kindplan ingevuld worden. Deze gesprekken worden op camera opgenomen, de gesprekken worden met een kijkwijzer bekeken.
- Door middel van een oudergesprek worden ouders op de hoogte gesteld. De leerling is bij dit gesprek aanwezig en is gesprekspartner.
- Start van werken aan het kindplan.

Week 3, 4, en 5

- Werken aan het kindplan

- De leerling houdt logboek bij.
- Leerkracht houdt logboek bij.
- Er wordt twee keer per week een individueel reflectiegesprek met de leerlingen gevoerd. De schaalvraag wordt hierin meegenomen.

Week 6

- Werken laatste week aan kindplan
- Evaluatie met kind van kindplan

Week 7

- Evaluatie met ouders van het kindplan. Zie bijlage 11.
- Interview leerlingen. Zie bijlage 9.
- Vragenlijst, de onderzoeksleerlingen. Zie bijlage 8.

3.2.5 Beschrijving van onderzoeksinstrumenten

Vanuit de deelvragen is er gekozen voor verschillende onderzoeksinstrumenten. Hieronder volgt een schema hoe er gemeten en vastgelegd gaat worden in het onderzoek. Dit wordt aan de hand van de deelvragen gedaan om zo de validiteit (zie paragraaf 3.3) te bewerkstelligen.

Deelvraag	Naar wat wordt gekeken?	Naar wie wordt gekeken?	Door wie wordt er gekeken?	Met wat?
<i>Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?</i>	Gedurende het onderzoek zullen de gesprekken met de leerlingen opgenomen worden. Dit om zicht te krijgen op de gespreksvoering, waarbij het toepassen van de gespreksinterventies geobserveerd worden.	De onderzoeker/de leerkracht. 4 verschillende leerlingen.	Directeur, tevens coach. IB, VIB coach De onderzoeker.	Kijkwijzer rol leerling en rol leerkracht. Bijlage 13 Analyseschema oplossingsgerichte gespreksvoering. Zie bijlage 14.
	Voor en na het onderzoek is er bij de onderzoekskinderen een vragenlijst en interview afgenomen.	4 verschillende leerlingen.	De onderzoeker	Vragenlijst leerlingen, zie bijlage 8 Interview, zie bijlage 9. Met observatielijstje.
	Een eindgesprek met de gehele groep. Kunnen de andere leerlingen iets zeggen over hetgeen ze geobserveerd hebben betreffende de ondersteuning en begeleiding?	Alle leerlingen.	De onderzoeker.	Observatielijstje. Bijlage 15.
	Oudergesprek begin en eind actieonderzoek. Kunnen de ouders iets vertellen over de gegeven begeleiding?	De ouders.	De onderzoeker.	Vragenlijst wordt aan het begin en eind onderzoek tijdens gesprek ingevuld. Andere opmerkingen worden genoteerd. Bijlage 10
	Logboek van de leerkracht/onderzoeker en die van de leerling.	De leerkracht/onderzoeker en de leerling.	De onderzoeker.	Opmerkingen in beide logboeken worden met elkaar vergeleken.
	De onderwerpen die de leerlingen kiezen om aan te werken?	De 4 leerlingen.	De onderzoeker	De cirkelschema's. zie bijlage 16.
<i>Met welke begeleiding/ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?</i>				

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?	4 filmpjes	De onderzoeker/de leerkracht. 4 verschillende leerlingen.	IB, VIB coach Directeur, tevens coach. De onderzoeker.	Kijkwijzer rol leerling en rol leerkracht. Bijlage 13 Analyseschema oplossingsgerichte gespreksvoering. Zie bijlage 14. Kijkwijzer, bijlage 17
	4 kindplannen. Daar staat het doel in wat de leerling uiteindelijk bedacht heeft.	De 4 leerlingen.	De onderzoeker.	
	Logboek leerling. Daar staat in "waar moet ik morgen op letten?"	De 4 leerlingen.	De onderzoeker.	Logboek. Bijlage 17
	Oudergesprek. Een vragenlijst voor de ouders. Hierin komt terug wat ouders hier van mee hebben gekregen. Begin en eindmeting. Opmerkingen worden daarbij genoteerd.	De ouders. (die weer naar hun kind hebben gekeken.)	De onderzoeker.	Vragenlijst. Bijlage 10
	Kringgesprek. (opgenomen)	Alle leerlingen. (die weer naar de onderzoeksleerlingen hebben gekeken)	De onderzoeker.	Gesprekspunten. (observatielijstje) bijlage 15
	Dit wordt in het logboek door middel van de schaalvraag opgeschreven. De gegeven cijfers en opmerkingen kunnen in kaart worden gebracht.	De onderzoeksleerlingen.	De onderzoeker.	Logboek leerling bijlage 7
	Tijdens evaluatiegesprek met ouders en kind.	De onderzoeksleerlingen	De onderzoeker.	Observatielijstje bijlage 11

3.3 Kwaliteitsaspecten van het onderzoek.

Om de kwaliteit van het onderzoek te vergroten zal er rekening gehouden worden met een aantal kwaliteitscriteria. Deze worden uitgedrukt met de begrippen betrouwbaarheid, triangulatie en validiteit. (Harinck, 2010)

Betrouwbaarheid

De moeilijkheid in dit onderzoek is dat kinderen mede onderzocht worden. Kinderen zullen niet altijd op dezelfde manier reageren. Tevens is dit onderzoek een actieonderzoek.

Doordat in het onderzoek iets uitgetoetst zal worden, zal de situatie meteen al veranderen en zal je het onderzoek nooit meer onder dezelfde omstandigheden kunnen herhalen. (Kallenberg, 2007, p. 45) Doordat methodisch te werk zal worden gegaan, door middel van een vastgelegde werkwijze, zal de betrouwbaarheid vergroot worden.

Validiteit en triangulatie

Met validiteit wordt bedoeld: Is de uitslag van de metingen geldig? Heeft het instrument wel datgene te pakken wat we willen weten? (Harinck, 2010) Om de validiteit van het onderzoek te verhogen, zal triangulatie toegepast worden. Triangulatie is een belangrijk kwaliteitscriterium in het praktijkonderzoek. (Harinck, 2010) Met triangulatie wordt bedoeld dat je vanuit verschillende invalshoeken kijkt naar een verschijnsel. In dit onderzoek wordt de triangulatie bereikt door de verschillende typen informanten: de ouders van de onderzoeksgroep, vier verschillende leerlingen (waarvan één op vrijwillige basis, twee leerlingen gekozen door de leerkracht en een leerling uit een andere groep), leerkracht en twee collega's (VIB coach en coach). In dit onderzoek zal ook verschillende soorten informatiebronnen gebruikt worden. Observaties, vragenlijst, interview, logboek en kijkwijzers. In de schematische weergave (paragraaf 3.2.5) zijn de verschillende informatiebronnen en onderzoeksmiddelen terug te lezen.

3.4 Het ethische aspect

Naar de onderzoeksgroep en de respondenten zal worden gecommuniceerd dat de onderzoeksgegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt. De onderzoeksgroep blijft anoniem. De respondenten werken vrijwillig mee en het onderzoek zal geen nadelige effecten hebben voor de onderzoeksgroep. Het proces is transparant, zie daarbij ook de schematische weergave (actie, deelnemers, middelen en tijdspad, bijlage 12).

In hoofdstuk 4 zullen de bevindingen en resultaten naar aanleiding van de metingen, vragenlijsten, interviews en observaties die in dit hoofdstuk beschreven zijn gepresenteerd worden.

Hoofdstuk 4: Uitvoering en resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de gegevens die zijn verzameld gedurende het onderzoek gepresenteerd. De gegevens worden per deelvraag vermeld.

4.2 Verloop van het onderzoek

Het plan is over het algemeen verlopen zoals beschreven staat in hoofdstuk 3. Hieronder worden de belangrijkste aanpassingen in het actie-onderzoek aangegeven.

De leerlingen hadden voor zichzelf goed haalbare doelen gesteld. Gedurende de periode dat ze aan het kindplan werkten, is gebleken dat de leerlingen de doelen gingen bijstellen. Er werden soms zelfs doelen toegevoegd. Om toch een goede afronding van het kindplan te krijgen, met een evaluatie van het gekozen doel, is er voor gekozen het plan een week in te korten.

Tijdens het actieonderzoek werd er planmatig gehandeld, maar de uitvoering vroeg ook om flexibiliteit. Leerling M. werd onverwacht geopereerd, waardoor er in de week daarvoor spanning bij haar ontstond. Twee weken later werd ook onverwacht haar moeder geopereerd. Dan kan het werken met een kindplan beïnvloed hebben.

Bij de meetinstrumenten is er één aanpassing gedaan. De vragenlijst was niet duidelijk genoeg voor de leerlingen. De vragen zijn concreter gemaakt. De bijgestelde versie zit in bijlage 8.

Tijdens de onderzoeksperiode werd de rol van de groep groter. Er ontstonden spontaan groepsgesprekjes, deze waren van te voren niet gepland. De onderzoeksléerlingen hadden de behoefte om het proces te delen en de overige leerlingen hadden soms tips en adviezen. Daarbij stimuleerde ze de leerlingen om aan het doel te werken.

4.3 Datapresentatie

Vanuit de onderzoeksvraag is er gekozen voor werkvormen die voorkwamen uit de verkenning in de theorie en praktijk. In de volgende paragraaf zullen de resultaten van de onderzoeksmiddelen, die gedurende het onderzoek gebruikt werden, per deelvraag gepresenteerd worden. Bij verschillende metingen zijn dan alleen de gegevens geselecteerd en weergegeven die bij de desbetreffende deelvraag horen. Zie de schematische weergave welke onderzoeksmiddelen per deelvraag worden gebruikt in hoofdstuk 3 (3.2.5).

4.3.1 Datapresentatie deelvraag 1

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Resultaten kijkwijzers gespreksvoering

Gedurende het onderzoek zijn de gesprekken met de leerlingen opgenomen. Dit om zicht te krijgen op de begeleiding door middel van gespreksvoering. Met behulp van drie kijkwijzers werd er door drie verschillende observanten geobserveerd:

- Kijkwijzer rol van de leerkracht (bijlage13)
- Kijkwijzer rol van de leerling (bijlage 13)
- Analyseschema oplossingsgerichte gespreksvoering (bijlage 14)

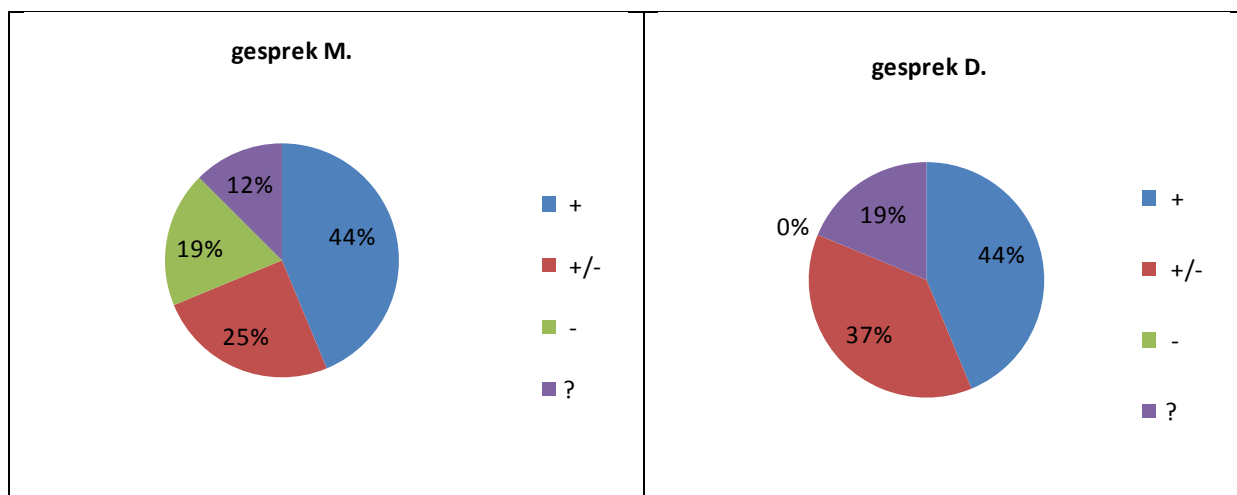
Resultaten kijkwijzer analyseschema oplossingsgerichte gespreksvoering

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Elk gesprek is gescoord op de mate (+ +/- -) van gebruikmaking van onderdelen van de oplossingsgerichte gespreksvoering. De gesprekken staan op chronologische volgorde. In figuur 4.1 t/m 4.4 is af te lezen dat gedurende het onderzoek tijdens de gespreksvoering een ontwikkeling te zien is in de mate van gebruikmaking van de hoeveelheid oplossingsgerichte gesprekstechnieken, uitgedrukt in percentages.

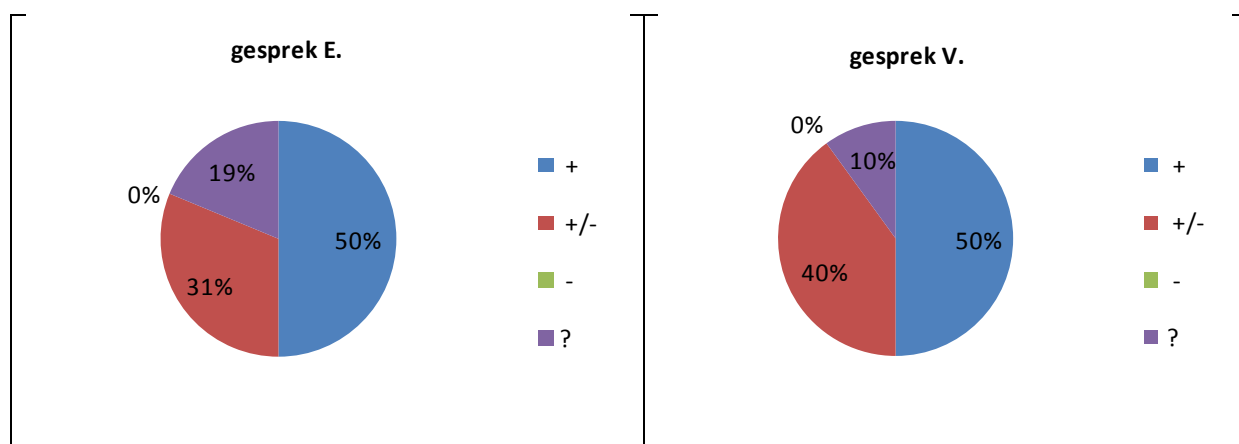
Percentages zichtbaar toepassen van oplossingsgerichte gesprekstechnieken in de gesprekken (chronologische volgorde)

- + = observatiepunten (oplossingsgerichte gesprekstechnieken) voldoende aanwezig
 +/- = observatiepunten (oplossingsgerichte gesprekstechnieken) soms aanwezig
 - = observatiepunten (oplossingsgerichte gesprekstechnieken) niet waargenomen
 ? = observatiepunten (oplossingsgerichte gesprekstechnieken) niet ingevuld

Figuur 4.1: gesprek M. geobserveerd door K. Jonker en S. Solognier (4-3-2011)

figuur 4.2: gesprek D. geobserveerd door J. van Emsten S. Solognier (7-3-2011)

Figuur 4.3: gesprek D. geobserveerd door J.van Emst en S.Solognier (9-3-2011)

figuur 4.4: gesprek V. geobserveerd door K. Jonker en S.Solognier. (11-3-2011)

In bijlage 14 staan per gesprek twee analyseschema's oplossingsgerichte gespreksvoering. Twee observatiepunten waren tijdens de gesprekken duidelijk aanwezig:

- Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkennen/wondervraag/reflectievraag)
- Zijn er suggesties gegeven voor taken?

Resultaten kijkwijzer rol van de leerkracht

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

In de kijkwijzer (bijlage 13) staan observatiepunten die gericht zijn op deelvraag 1, en dan gericht op de rol van de leerkracht. Op de vragen 1, 2 en 5 is steeds bevestigend geantwoord. Deze vragen hebben betrekking tot het stimuleren van het kiezen van een eigen onderwerp en doel waar de leerling aan gaat werken. En of de leerkracht in staat is om de leerling te stimuleren om zelf over oplossingen te gaan nadenken. Een voorbeeld daarvan is de vraag: "Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?" De vragen 3 en 4 hebben betrekking op het gebruikmaken van de krachtbronnen en uitzonderingen door de gespreksleider. Het gebruikmaken van de krachtbronnen en uitzondering werd in een aantal gespreksobservaties wel waargenomen en in een aantal gespreksobservaties niet.

Resultaten kijkwijzer rol van de leerling

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

In de kijkwijzer (bijlage 13) staan observatiepunten gericht op de rol van de leerling tijdens het oplossingsgericht gesprek. Een voorbeeld daarvan is de vraag: "Is de leerling in staat om een onderwerp te kiezen waar het aan wil gaan werken?" Of de vraag: "Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?" De vragen 1,2 en 5 werden positief beantwoord, door alle observanten. De vragen 3 en 4 hebben ook hier betrekking tot het gebruikmaken van krachtbronnen en uitzonderingen. Een voorbeeldvraag is "Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?" Deze vragen werden niet door alle observanten in alle gesprekken bevestigend beantwoord.

Resultaten vragenlijst en interview onderzoeksgroep

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Resultaten vragenlijst

Om verder antwoord te krijgen op deelvraag 1 is er voor en na het onderzoek een vragenlijst en interview afgenomen. De leerlingen konden met ja, nee, soms en ? antwoorden. Zie verder bijlage 8. De datapresentatie van een thema wordt hieronder beschreven.

Thema: Ik weet hoe ik (nog beter) deze vaardigheid kan leren

Acht vragen hadden betrekking op het aanleren van een vaardigheid. In dit geval op: stil werken, aandacht bij het werk houden, snel werken, netjes werken, samenwerken, omgang met andere leerlingen, opkomen voor zichzelf en oplossen van ruzietjes. Drie van de vier leerlingen geven aan dat ze na het onderzoek beter weten hoe ze een vaardigheid kunnen leren.

In bijlage 18 zijn de resultaten op vragen van verschillende thema's grafisch weergegeven.

Resultaten interview onderzoeksgroep

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Om nog meer specifieke gegevens te verkrijgen is er naast de vragenlijst ook een interview afgenomen bij de onderzoeksgroep. Dit interview is opgenomen en door middel van een kijkwijzer werd het interview achteraf op observatiepunten gescoord. De opmerkingen en antwoorden zijn in een tabel weergegeven. Zie bijlage 19 voor een uitgebreide weergave van alle verkregen interviewgegevens. Per deelvraag staat weergegeven wat de leerlingen met betrekking tot die deelvraag gezegd hebben.

Hieronder zijn de interviewgegevens weergegeven in tabelvorm. Deze gegevens hebben betrekking tot de begeleiding en ondersteuning van de onderzoeker van voor het actieonderzoek. Opvallend is dat twee leerlingen aangeven dat ze het niet prettig vonden hoe de leerkracht doorgaans reageerde (corrigeren) op wanneer het niet goed gaat.

Observatiepunten interview voor het onderzoek

Thema's	Leerling D.	Leerling E.	Leerling M.	Leerling V.
Beleving begeleiding leerkracht	"Ik wil wel vaker een gesprekje met juf."	"Ik vind het niet leuk, dat als ik iets niet goed doe, ik op mijn kop krijg."	"Ik weet wel wanneer het niet goed gaat. Ik weet niet wat juf wel goed vindt gaan."	"Juf lacht niet zoveel naar mij."
Verwachtingen werken met een kindplan	"Ik wil wel zo'n plannetje." "Wanneer ik ergens goed in ben, kan ik er nog beter in worden."	"De gesprekjes lijken mij wel leuk."	"Ik wil wel een plannetje om mijn aandacht bij mijn werk te leren houden." "Dan kan ik meer leren en heb ik tijd over."	"Ik wil wel een plannetje, dan kunnen andere kinderen mijn werk ook lezen."

Figuur 4.5: interview voor onderzoek

Hieronder in tabelvorm de meest relevante gegevens verkregen uit het interview na het onderzoek. Drie van de vier leerlingen willen nog een kindplan, daarbij hebben alle onderzoeksleerlingen de gesprekjes als positief ervaren.

Observatiepunten interview na het onderzoek

Thema's	Leerling D.	Leerling E.	Leerling M.	Leerling V.
Beleving gesprekjes	"De gesprekjes zijn leuk." "Van de gesprekjes heb ik veel geleerd." "Juf luisterde goed."	"De gesprekjes zijn heel leuk en je kan er veel van leren."	"De gesprekjes zijn leuk en raar." "Ik heb veel geleerd van de gesprekjes." "Juf luisterde goed, ze schreef alles op." "Ik heb geleerd tijdens de gesprekjes hoe ik op mijn stoel kan blijven zitten."	"De gesprekjes zijn heel gezellig." "Je luisterde goed." "Ik heb veel van de gesprekjes geleerd."
Beleving werken met kindplan	"Het kindplan is leuk om in te vullen." "Hij wil weer een kindplan."	"Het kindplan was het leukste op school." Het vieren van het succes was het allerleukst.	"Ik wil geen kindplan meer, het logboekje is niet leuk."	"Ik wil nog een kindplan." "Het logboek hielp mij om na te denken waar ik op moet letten."
Ervaren eigenaarschap	"Het kindplan was van mij en een beetje van juf."	"Het kindplan was van mij en van juf". "Ik mocht het plannetje bedenken"	"Van ons samen."	"Het plan heb ik bedacht. Jij het papiertje."

Figuur 4.6: interview na onderzoek

Resultaten observatie eindgesprek (klassengesprek) gehele groep

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Tijdens de eindgesprekken met de gehele klas is er door middel van een kijkwijzer geobserveerd of de andere leerlingen iets zeggen over een goede ondersteuning en begeleiding. Dit is door middel van een observatielijst in kaart gebracht. Hieronder het deel dat betrekking heeft op deelvraag 1. In de tabel is te lezen dat 24 van de 26 leerlingen graag samen met de leerkracht een kindplan willen maken, dat sommige al hun doel weten en dat het vieren van succes daarbij als positief genoemd wordt.

	Observatie-punten	Eindgesprek klas D.	Eindgesprek klas E.	Eindgesprek klas M.
Wat wordt er gezegd door de gehele groep over de begeleiding die de leerkracht/onderzoeker heeft geboden?	Gesprekjes	"Van de gesprekjes kan je veel leren."	Een leerling met een kindplan geeft aan dat een gesprekje met juf heel leuk is.	"De gesprekje met juf lijken mij leuk."
	Kindplan	Een aantal leerlingen geven aan dat ze ook wel een kindplan willen en al dat ze het onderwerp weten. 24 leerlingen willen een kindplan.	Sommige andere kinderen konden al een doel bedenken, voor als ze zelf een kindplan kregen. E.: "Een kindplan is echt heel heel heel leuk, omdat iedereen wil dat het je lukt en je daarbij helpt." 24 leerlingen willen een kindplan.	"Ik wil ook wel zo'n kindplan." 23 van de 26 leerlingen willen een kindplan.
	Vieren van het succes	Sommige kinderen geven aan dat het feestje vieren (het vieren van het succes) het leukste lijkt.	"Ik wil als ik het gehaald heb iets leuks doen."	De overige leerlingen vonden het jammer dat zij het succes niet met de hele klas gaat vieren.

Figuur 4.7: eindgesprek gehele groep

Voor de gehele weergave van de verkregen gegevens uit het onderzoek zie bijlage 15.

Resultaten vragenlijst ouders

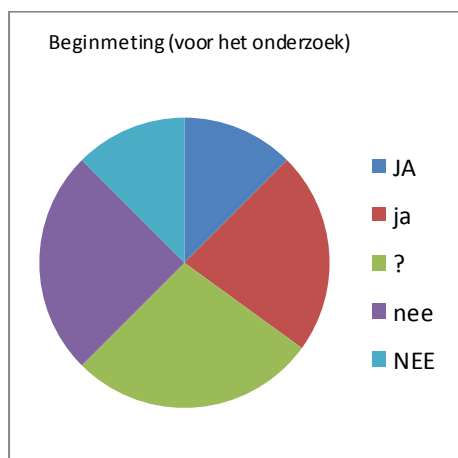
Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

Om zicht te krijgen op hetgeen ouders thuis hebben waargenomen ten aanzien van de betrokkenheid van de leerlingen, is de ouders van de onderzoeksléerlingen een vragenlijst voorgelegd. Deze vragen zijn voor en na het onderzoek gesteld. De vragen hebben voornamelijk betrekking op hoe ouders en kinderen meegenomen worden in het plan van aanpak in de periode voor het onderzoek en na het onderzoek. Zie voor de vragen en antwoorden van de ouders afzonderlijk bijlage 10.

Figuur 4.8 geeft de verhouding weer van de gegeven antwoorden van de ouders van de onderzoeksgroep voor het onderzoek.

Figuur 4.9 geeft de verhouding weer van de gegeven antwoorden van de ouders van de onderzoeksgroep na het onderzoek.

Na een vergelijking van deze twee cirkeldiagrammen is er een duidelijk verschil te constateren in het aantal positieve antwoorden die gegeven zijn.

Figuur 4.8: beginmeting ouders

Figuur 4.9: eindmeting ouders

Tijdens het afnemen van de vragenlijst lieten veel ouders hun enthousiasme blijken over de nieuwe aanpak/begeleiding. Drie van de vier leerlingen lieten zelfs thuis ander gedrag zien. Een ouder zei: "Ik heb een ander kind thuis. Hij is blij en heeft weer zin om naar school te gaan. Twee ouders vertelden dat ze ook thuis anders met hun kind omgaan. Er werd meer gesproken over oplossingen en zij lieten hun kind ook meedenken. "We vragen V. nu ook af en toe hoe hij het wil oplossen."

Resultaten logboeken leerkracht en leerling

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

De leerlingen en leerkracht hebben een logboek bijgehouden tijdens de onderzoeksperiode. Twee van de vier kinderen vulde het logboekje uit zichzelf in (E. en D.) De andere leerlingen moesten daaraan herinnerd worden. Daarbij is één leerling die het logboekje zelfs zo vervelend vond, dat ze daarom geen kindplan meer wil (Zie interview M., figuur 4.6)

4.3.2 Datapresentatie deelvraag 2

Met welke begeleiding /ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?

Resultaten cirkelschema's

Met hulp van de cirkelsschema's (zie bijlage 16) waren de onderzoeksleerlingen in staat om een onderwerp te kiezen waar het aan wilde werken. Die werden in een later stadium omgezet in een doel.

Leerling V: "Ik wil leren om netter te werken."

Leerling M: "Ik wil leren om beter op de stoel te blijven zitten."

Leerling E: "Ik wil leren om mijn aandacht bij het werk te houden."

Leerling D: "Ik wil leren om sneller te werken."

Resultaten kijkwijzers gespreksvoering

Met welke begeleiding/ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?

Resultaten kijkwijzer rol van de leerkracht

Door middel van een kijkwijzer (zie bijlage 13) is er door drie verschillende observanten naar het gesprek afzonderlijk gekeken en zijn observatiepunten beoordeeld.

Uit de resultaten van de drie observanten is gebleken dat de leerkracht de leerlingen tijdens het gesprek stimuleert om zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken. Daarbij geven de observanten aan dat de leerkracht in staat is de leerlingen te begeleiden om hun doel te bedenken.

Resultaten kijkwijzer rol van de leerling

Naar de 'rol van de leerling' is op dezelfde manier gekeken als hierboven beschreven. Hier is gebruik gemaakt van de kijkwijzer 'rol van de leerling' (bijlage 13)

Uit de resultaten van de drie observanten is gebleken dat de leerlingen tijdens het gesprek zelf het onderwerp en doel gekozen hebben waar het aan wilde werken.

Resultaten analyseschema oplossingsgerichte gespreksvoering

Drie observanten hebben aan de hand van een kijkwijzer (analyseschema, bijlage 14.) de gesprekken beoordeeld op verschillende punten. Er staan observatiepunten bij die betrekking hebben op het stellen van doelen. Hieronder volgen de vragen (observatiepunten)

1. Is er aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?"
(Van belang, omdat de gespreksleider en de leerling met hetzelfde probleem aan de gang (willen) gaan, om zo op deze manier tot een gezamenlijk doel te kunnen komen.)
2. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden?
3. Zijn er suggesties gegeven voor taken?
(Een doel is werkbaar als een leerling weet wat de aanpak is.)

Vraag 1 wordt door S.Solognier en K. Jonker positief beantwoord. J. van Emst antwoordt met +/- . Vraag 2 en 3 worden door de drie observanten, onafhankelijk van elkaar, positief beoordeeld.

Resultaten kijkwijzers kindplannen

Met welke begeleiding/ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?

In de kijkwijzer (bijlage 17) zijn vragen opgenomen om specifiek naar het onderdeel doelen van het kindplan te kijken. De vragen zijn:

- Heeft de leerling zelf het doel bedacht?
- Is dit doel haalbaar?
- Is het doel meetbaar?

- Is het doel gehaald?

In de bijlage is te lezen dat er op alle vragen over de kindplannen op ja is geantwoord.

In de bijlage zijn ook aanvullende opmerkingen te lezen.

Resultaten logboek leerlingen

Met welke begeleiding /ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?

In deze kijkwijzer voor het logboekje (bijlage 17) is de volgende vraag opgenomen:

“Kan de leerling in het logboekje benoemen waar het morgen op gaat letten?” Deze vraag heeft betrekking om zichzelf een klein doel te kunnen stellen om uiteindelijk het doel te kunnen halen. De vier leerlingen waren in staat om een klein doel te stellen voor de volgende dag. Leerling D stelde zichzelf elke dag kleine doelen in het logboekje. “Morgen let ik erop, dat ik niet zo om mij heen kijk.” Leerling M. bleef wel het doel van het kindplan herhalen. Ze vond het moeilijk om nog specifiek te zijn in het stellen van een klein doel. Een aantal keer had zij opgeschreven : “Nog beter op mijn stoel blijven zitten.” Tijdens de reflectiegesprekjes werd ze geholpen om concreter te zijn in het stellen van doelen. Leerling E. vertelde dat ze het zo goed vond gaan dat ze er nog wat bij wilde. “ Morgen ga ik ook op netter werken letten.”

4.3.3 Datapresentatie deelvraag 3

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?

Resultaten eindgesprek groep

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?

Hieronder een deel van de tabel van het eindgesprek. Hierin staan de observatiepunten die betrekking hebben op deelvraag 3. Observatiepunt 1 geeft weer wat er tijdens het gesprek door de onderzoekskinderen tegen de andere leerlingen werd verteld. Daarbij geeft observatiepunt 2 meer weer hoe de vooruitgang van de leerlingen te merken was bij de overige leerlingen. In de tabel is te lezen dat de onderzoeksleerlingen over hun doel vertelden. De andere leerlingen merkten een positieve ontwikkeling op bij de onderzoeksleerlingen.

	Eindgesprek klas kindplan leerling D.	Eindgesprek klas kindplan leerling E.	Eindgesprek klas kindplan leerling M.
1.Wat vertelt de leerling over het kindplan tegen de andere leerlingen? (opmerkingen onderzoeksleerlingen)	Leerling D: ○ Noemt het doel. ○ Vertelt dat het gelukt is.	Leerling E.: ○ Benoemt het doel ○ Vertelt over de aanpak. ○ Vertelt over het eindresultaat. ○ “Een kindplan is echt heel heel leuk, omdat iedereen wil dat het je lukt en je daarbij wilt	Leerling M. ○ Noemt het doel. ○ M. zegt: “Het logboekje is stom.” “Vervelend om het steeds in te vullen.” ○ Ze wil geen kindplan meer, vanwege het logboekje.

		helpen.” ○ Ze wil nog een kindplan.	
2. Hebben de leerlingen een vooruitgang gezien bij de leerling die aan een kindplan heeft gewerkt? (opmerkingen klas)	Klas over D: ○ Een aantal leerlingen konden het doel zo opnoemen van leerling D. ○ Een aantal leerlingen gaven voorbeelden van waargenomen vooruitgang: “Hij gaat niet meer van zijn plaats.” “Hij kletst niet meer zoveel.” “Hij werkt sneller.” “Jij doet meer zijn best op zijn werk.”	Klas over E. ○ Een aantal leerlingen noemde voorbeelden van waargenomen vooruitgang in het gedrag. Deze vooruitgang was niet alleen gericht op het doel. “Ze is niet meer gemeen. Dat is allemaal voorbij.” “Ze deed erg haar best. Ze ging goed doorwerken.” “Ze heeft haar aandacht bij haar werk gehouden, vroeger was dit anders.” “Vroeger was ze heel langzaam en nu niet meer.”	Klas over M. ○ “Tijdens het lezen zit ze nu op haar plaats.” ○ “Ze loopt niet meer zo veel en bemoeit zich niet meer zo veel met alles.”

Figuur 4.10: observatiepunten eindgesprek met klas “laten zien van vooruitgang aan de gehele groep”

Resultaten vragenlijst ouders

De onderzoeker heeft in ‘de vragenlijst voor de ouders’ vragen opgenomen, waardoor je meer gegevens kan krijgen die antwoord kunnen gaan geven op deelvraag 3. De vragenlijst is vooraf van het onderzoek en achteraf van het onderzoek ingevuld.

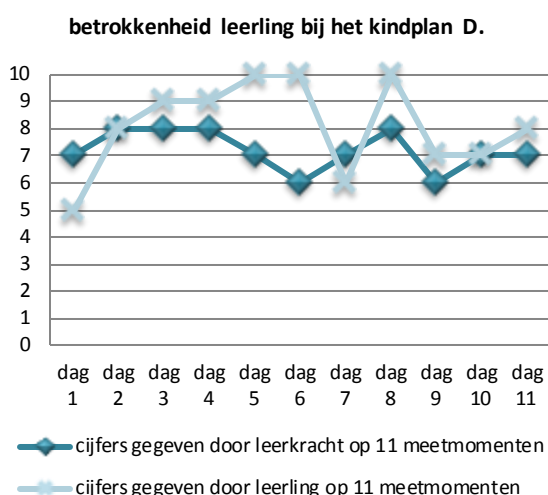
Vraag 7 van de vragenlijst. “Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?” Alle ouders antwoorden na het onderzoek positiever op deze vraag.

Vraag 8 van de vragenlijst. “Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding?” Hier hebben alle ouders een vooruitgang in gezien en hebben in de eindmeting positiever geantwoord.

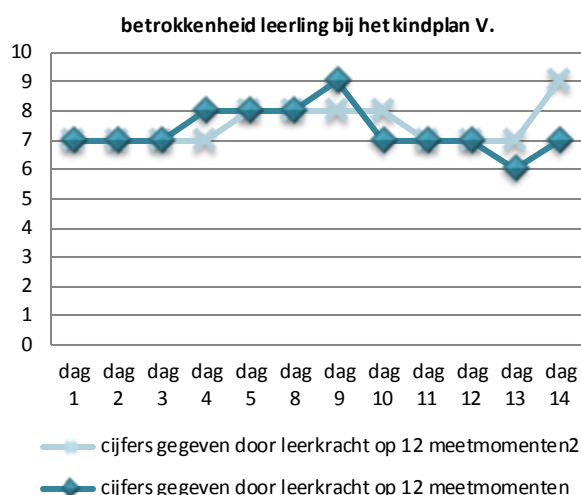
Resultaten logboek leerling en leerkracht

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?

In het logboek gaven de leerlingen zichzelf en de leerkracht afzonderlijk een cijfer voor die dag, met betrekking tot de uitvoering van het kindplan. De cijfers van de leerkracht en de leerlingen komen niet geheel overeen met elkaar. Ook is er geen duidelijke soortgelijke ontwikkeling in de cijfers te zien. Zie bijvoorbeeld grafiek 4.11, betrokkenheid leerling D. Op 7 van de 11 meetmomenten ligt de score redelijk dicht bij elkaar, bij de andere meetmomenten niet. In de grafiek van V. is af te lezen dat de gegeven cijfers van de leerling meer overeenkomen met die van de leerkracht. Zie figuur 4.12.

Figuur 4.11 : gegeven cijfers leerling D. en leerkracht S.Solognier op verschillende meetmomenten

Figuur 4.12: gegeven cijfers leerling V. en leerkracht B. Deitmars op verschillende meetmomenten.

Resultaten evaluatiegesprek kindplan

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?

Het kindplan werd samen met leerling, ouders en leerkracht geëvalueerd. De leerlingen hadden een groot aandeel tijdens het gesprek. De onderzoeker was de gespreksleider, maar de leerling vooral de gespreksvoerder. Alle vier de leerlingen waren wat gespannen. Leerling E.: "Ik vind het spannend, maar wel heel leuk. Ik ben zo benieuwd wat mama ervan vindt." Tijdens de evaluatiegesprekken met de ouders konden alle leerlingen goed het doel vertellen waar ze aan hadden gewerkt. Eén ouder vertelde: "We praten elke dag wel even over het kindplan. D. vertelt nu ook elke dag of het goed is gegaan en wat minder goed gaat. Ook thuis oefenen we het aandacht bij iets houden, en dat gaat al veel beter dan een tijd geleden." Tijdens het maken van het kindplan werden een aantal afspraken gemaakt hoe ze gingen laten zien of het doel gehaald was. Tijdens de uiteindelijke evaluatie betreffende het behalen van het doel, hadden de vier leerlingen behoefte aan bevestiging van de gespreksleider.

In dit hoofdstuk zijn de resultaten gepresenteerd. Daarna volgde een analyse. In het volgende hoofdstuk zullen er conclusies worden verbonden aan de data die in dit hoofdstuk beschreven zijn.

HOOFDSTUK 5

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen.

5.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten gepresenteerd. In dit hoofdstuk volgen de belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de deelvragen. Deze bevindingen zullen verbonden worden aan de literatuur. Tot slot zullen in dit hoofdstuk enkele eindconclusies en aanbevelingen met betrekking tot de hoofdvraag van dit onderzoek, 'Hoe kan ik een leerling betrekken bij een plan van aanpak met betrekking tot gedrag?' beschreven worden.

5.2 Bevindingen deelvragen

Bij elke deelvraag worden eerst enkele gegevens weergegeven die voortkwamen uit het onderzoek. Verklaringen worden zo mogelijk weergegeven. Daarbij worden de verbanden en samenhang in de gegevens toegelicht. De deelvragen worden mede beantwoord vanuit verschillende bronnen uit de literatuur, uitgebreid beschreven in hoofdstuk 2.

5.2.1 Bevindingen deelvraag 1

Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan van aanpak?

Oplossingsgerichte gespreksvoering

Oplossingsgerichte gesprekstechnieken

Tijdens de onderzoeksperiode heeft de onderzoeker meerdere malen oplossingsgerichte gespreksvoering geoefend. Daarin is een ontwikkeling in te zien. (figuur 4.1 t/m 4.4).

De onderzoeker heeft hier een persoonlijke groei in doorgemaakt. Door de oefening wordt het als gespreksleider duidelijk hoe zo'n proces tijdens het gesprek gaat. Wat zijn de juiste vragen? Wat werkt wel en niet? Door een betere oplossingsgerichte gespreksvoering, ben je beter in staat om een leerling meer te betrekken bij een plan van aanpak.

In de theorie van oplossingsgerichte gespreksvoering wordt er gesproken over het oefenen van de zevenstappendans. Je leert om samen naar de oplossingen te dansen. (Cauffman & Van Dijk, 2009.) Oplossingsgerichte gespreksvoering is een middel om de leerling eigenaar te laten zijn van het eigen probleem en oplossing. Het helpt je als leerkracht de leerling zijn doel zelf helder te krijgen.

Rol van de leerkracht en leerling

Uit de observaties (zie paragraaf 4.3.1) is gebleken dat de begeleiding van de leerkracht (tevens de onderzoeker) in grote lijnen de leerlingen stimuleert om actief betrokken te zijn bij een plan van aanpak. In de resultaten zijn ook twee observatiepunten die nog niet voldoende gebruikt worden door de gespreksleider om de actieve rol van de leerlingen te vergroten. De

observaties richting de rol van de leerling vertonen overeenkomsten met die van de rol van de leerkracht.

De gespreksleider zou nog meer gebruik kunnen maken van krachtbronnen en uitzonderingen. Het gevolg is te zien in de rol van de leerling die dan te weinig in staat is om gebruik te maken van deze krachtbronnen en uitzonderingen. De rol van de gespreksleider tijdens het gesprek is belangrijk en de gespreksleider heeft invloed op het oplossingsgericht werken van het kind. Een onderdeel van de oplossingsgerichte gespreksvoering is juist het gebruikmaken van de krachtbronnen en uitzonderingen. Hierdoor zal het doel kleine en concrete stappen betreffen en in het teken staan van het begin van iets anders. Het biedt zicht op mogelijkheden. (Cauffman & Van Dijk, 2009)

Handelingsgericht werken zegt hierbij nog: “Als leerkracht doe je ertoe, pak je kans en benut de invloed die je hebt.” (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009, p. 118)

Werken met kindplannen en logboeken

Tijdens het eindgesprek met de gehele klas gaven 24 van de 26 leerlingen aan ook zo'n kindplan te willen. Veelvuldig werd gezegd dat een kindplan leuk lijkt en dat je er wat van kan leren. Het werken met een logboek, vonden 3 leerlingen prettig, 1 leerling gaf aan dat het werken met een logboek de reden was om geen kindplan meer te willen. Een aantal leerlingen uit de klas gaf aan een kindplan te willen, omdat het logboekje zo leuk lijkt. Het vieren van het succes werd door de onderzoeksleerlingen als positief ervaren, en werd ook door verschillende leerlingen uit de klas genoemd als één van de redenen om met een kindplan te willen werken.

Het eigenaarschap van het kindplan lag voor een deel bij de leerling en voor een deel bij de leerkracht. De theorie van oplossingsgericht werken onderschrijft het belang het eigenaarschap zo veel mogelijk bij de leerling te verkrijgen. De theorie van handelingsgericht werken geeft aan dat je als leerkracht een groter aandeel daarin mag hebben. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009)

Bij de onderzoeksleerlingen was duidelijk te zien dat wat voor de ene leerling goed werkt, voor de andere leerling een belemmering kan zijn. De één geeft aan een kindplan te willen vanwege het logboekje, de ander ziet juist tegen het kindplan op vanwege het logboekje. Het vieren van het succes is voor een andere leerling juist de motivatie om met een kindplan te willen gaan werken. Één van de basisregels van oplossingsgericht werken is: “Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders”. (Cauffman & Van Dijk, 2009) Bijvoorbeeld bij leerling M. werkte een logboek niet. De volgende vraag aan haar zou kunnen zijn: “Vertel mij eens, wat zou voor jou wel werken?”

De beleving van de onderzoeksleerlingen.

Hoe hebben de leerlingen zelf de gesprekjes ervaren? Het interview (figuur 4.5 en 4.6) geeft daar meer duidelijkheid over, alle vier de leerlingen gaven aan dat ze veel geleerd hadden van de gesprekjes met de onderzoeker. Ze gaven in woorden als “leuk, gezellig, leuk en raar, spannend” aan dat ze de gesprekjes als positief hebben ervaren. Leerling M. zei daarover: “Ik heb geleerd tijdens de gesprekjes hoe ik op mijn stoel kon blijven zitten, dat wist ik nog niet.”

Uit de gegevens uit het interview zou je kunnen concluderen dat de begeleiding tijdens het onderzoek de beleving van het vaardig zijn positief stimuleren. ('Ik heb veel geleerd.') Hoe dit werkelijk zit, zou interessant zijn om nog verder te onderzoeken. Uit de gegevens uit de vragenlijst leerlingen (paragraaf 4.3.1) kan tevens geconcludeerd worden dat deze leerlingen beter weten hoe ze een nieuwe vaardigheid kunnen leren. Of ze dit werkelijk ook kunnen is niet onderzocht.

Beleving ouders

Figuur 4.8 en figuur 4.9 geven aan dat de vragen in de vragenlijst na het onderzoek vaker positief beantwoord werden. Ook tijdens de evaluatiegesprekken werden positieve punten genoemd over het werken met een kindplan. Een ouder vertelde: "Ik doe het met D. nu meer zoals jij. We kijken niet meer naar het probleem. Maar vraag naar zijn eigen oplossing."

Doordat het betrekken van de ouders door de leerlingen en de leerkracht een onderdeel was van het kindplan, werden de ouders door de leerlingen meegenomen in hun proces. Dit hebben de ouders als positief ervaren. Het meenemen van de ouders in het proces had bij deze ouders een positief effect bij het omgaan met gedrag in de thuissituatie. Dit onderschrijft de theorie over handelingsgericht werken. Bij HGW praten we zoveel mogelijk met in plaats van tegen of over leerlingen en ouders en worden ouders gezien als ervaringsdeskundigen. (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009).

5.2.2 Bevindingen deelvraag 2

Met welke begeleiding/ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?

Cirkelschema's

Alle vier de leerlingen konden goed in het schema weergeven waar ze goed in zijn en waar ze beter in wilden worden. Uit 'waar ik beter in wil worden' konden ze alle vier een onderwerp kiezen waaraan ze wilde werken.

Het werken met een cirkelschema is een goed middel om tot een onderwerp te komen waar de leerlingen mee wilden werken. Vanuit dit onderwerp werd een werkdoel geformuleerd.

De enige doelen die, vanuit ons coachend mandaat, de moeite waard zijn om aan te werken, zijn de doelen van de leerling zelf. (Cauffman & Van Dijk, 2009). De theorie over handelingsgericht werken onderschrijft dit.

Oplossingsgerichte gespreksvoering

Uit de analyses van de vier gesprekken (4.3.2) kan geconcludeerd worden dat de onderzoeker goed de aandacht richt op het door de leerlingen zelf te laten formuleren van de doelen. Hierbij is ook aandacht voor suggesties voor een praktische aanpak.

De manier van gespreksvoering is een goed middel om een leerling een eigen doel te formuleren. De wondervraag en de schaalvraag kunnen gebruikt worden om tot een doel te komen. Dit onderschrijft de theorie van oplossingsgericht werken en handelingsgericht werken. Door de mirakelvraag kan de leerling zich een ideale situatie voorstellen en kan de leerling de richting ontdekken waarnaar het toe wil werken. Door de schaalvraag ziet de leerling dat er verandering mogelijk is, en dit wordt door kleine concrete stapjes mogelijk. (De Jong & Kim Berg, 2009)

Rol van de leerkracht en leerling

Uit de data die voortkwamen uit de kijkwijzer 'rol van de leerkracht' is te concluderen dat de onderzoeker tijdens de gesprekken de leerlingen voldoende stimuleert zelf doelen te formuleren. Uit de resultaten die voortkwamen uit de kijkwijzer 'rol van de leerkracht' is weer op te maken dat de leerlingen met deze begeleiding voldoende in staat zijn om zelf doelen te stellen.

kindplannen en logboekje

In de kindplannen van de onderzoeksleerlingen staan goede werkbare doelen beschreven. Het logboekje stimuleert het nadenken over kleine doelen voor de volgende dag. Het stellen van kleine doelen is wel afhankelijk van het niveau van zelfreflectie. De ene leerling is meer in staat om zelfstandig een klein doel te bedenken, de ander heeft meer hulp van de leerkracht nodig.

5.2.3 Bevindingen deelvraag 3

Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?

Aan de ouders

Deze onderzoeksleerlingen hebben thuis regelmatig verteld over hun kindplan. Daarbij hebben de ouders een vergroting van de motivatie gezien. (zie paragraaf 4.3.3 Resultaten evaluatiegesprek kindplan) Een ouder vertelde tijdens het laatste oudergesprek: "Hij wilde altijd wel, maar het kwam niet van binnenuit." Leren van binnenuit is leren met betrokkenheid. (Korthagen, 2009) Twee ouders gaven aan dat ze nu op een andere manier met hun kind omgingen en zagen thuis een goede vooruitgang.

Aan de groep

De overige leerlingen vertelden tijdens het eindgesprek met de groep (zie paragraaf 4.3.3) een aantal positieve veranderingen te zien bij de onderzoeksleerlingen. Er is vooruitgang waargenomen ten opzichte van het doel van de onderzoeksleerlingen, maar er is ook vooruitgang waargenomen op andere punten met betrekking tot gedrag. Een voorbeeld van een opmerking over een leerling die aan 'aandacht bij het werk houden' heeft gewerkt: "Je bent niet meer zo gemeen. Je werkt nu heel hard." Hieruit kun je niet direct conclusies trekken. Het kan zijn dat een verandering in een klein deel van de werkhouding het groter geheel beïnvloedt, maar dat is hier niet met zekerheid te zeggen.

“Het sneeuwbaaleffect... een kleine verandering kan tot een grotere verandering leiden.”(M. Durrant, 2007)

Aan zichzelf

De cijfers die de leerlingen aan zichzelf gaven in het logboekje kwamen niet geheel overeen met die van de leerkracht. (figuur 4.11 en 4.12) Ook is er niet een soortgelijke ontwikkeling in de cijfers op te merken.

De onderzoeker merkte dat de leerlingen ook kritischer naar zichzelf gingen kijken. Dit kan een vooruitgang zijn, die is dan weer niet terug te zien in de gegeven cijfers. Ook was er een leerling die zichzelf een paar keer een tien gaf, omdat ze wilde dat het plan zou slagen. In de oplossingsgerichte theorie is het cijfer geen echt meetkundig cijfer, maar meer een metafoor voor vooruitgang. Het logboekje zou daarom ook meer een middel kunnen zijn om tot goede reflectiegesprekjes te kunnen komen, dan om een vooruitgang te laten zien. Dit onderschrijft de theorie over reflecteren. (Handboek reflecteren, 2008)

5.3 Eindconclusie en aanbevelingen

De deelvragen zijn in de vorige paragraaf beantwoord. Hieronder zal de eindconclusie volgen, uitgaande van de hoofdvraag van dit onderzoek.

Hoe kan ik een leerling betrekken bij een plan van aanpak met betrekking tot gedrag?

In de onderzoeksperiode heeft de onderzoeker een aantal interventies (gekozen uit de literatuur) gebruikt om leerlingen te betrekken bij hun plan van aanpak met betrekking tot gedrag. Uit de resultaten is gebleken dat het werken met kindplannen met daarbij gebruikmakend van oplossingsgerichte gespreksvoering een goed middel is om een leerling te betrekken bij hun plan van aanpak. De begeleiding stimuleerde een actievere rol bij de leerlingen. En de leerlingen waren in staat om samen met de leerkracht een werkdoel en een aanpak te bedenken. De vier onderzoeksleerlingen lieten een positieve gedragsverbetering tijdens het werken aan hun doel zien.

Om leerlingen te betrekken bij een plan van aanpak volgen hieronder een aantal aanbevelingen:

- Oplossingsgerichte gespreksvoering stimuleert de leerling zich te richten op de oplossing, wat tevens het doel van de leerling kan zijn. Daarbij zal de leerling eigenaar van het probleem en oplossing zijn. Het plan bedenken om het doel werkbaar te maken zal daar dan uit kunnen voortkomen. Oplossingsgerichte gespreksvoering zal geoefend moeten worden. Door oefening verbeteren de gesprekstechnieken, wat een positieve invloed kan hebben op het betrekken van leerlingen bij hun plan van aanpak.
- Door de leerling de hoofdrol te laten spelen in het plan van aanpak, zal het zijn plan worden. Zijn ideeën over problemen en oplossingen zijn het uitgangspunt.
- Deze ideeën over de problemen en oplossingen moeten ergens opgeschreven worden. Dit kan op een kindvriendelijk format (een kindplan, bijlage 5 en 6) weergegeven worden. Dit kindplan is zo ontworpen dat er gewerkt gaat worden met de ideeën van het kind op een oplossingsgerichte manier. Het wordt een ‘serieus’

werkplan. De afspraken moeten nagekomen worden en deze worden samen met het kind en de ouders besproken. Het kind mag trots zijn op zijn eigen plan.

- De ouders vinden het prettig wanneer ze betrokken worden bij het plan. Hierdoor wordt er ook thuis meer gesproken over het plan, wat een positief effect kan hebben op het halen van het doel.
- Voor de andere leerlingen was het zichtbaar waar de (onderzoeks) leerlingen aan werkten. De leerlingen uit de klas hielpen de onderzoeksleerlingen het doel te halen en vierden met elkaar het succes. De leerlingen willen nu bijna allemaal ook een kindplan en zijn gemotiveerd om iets 'nieuws' te leren. Ze zijn al meer betrokken om te starten met een plan van aanpak. Zoals een leerling zei: "Ik wil ook wel zo'n kindplan, want ik wil nu eindelijk wel eens leren hoe ik voor mezelf kan opkomen."

In hoofdstuk 1 is de verlegenheids situatie beschreven. Dit was het uitgangspunt van het formuleren van de onderzoeksvraag. In deze periode heb ik niet meer achter mijn bureau de plannen van aanpak gemaakt. In plaats daarvan heb ik ze samen met de leerlingen gemaakt. Waarbij de leerling niet meer de 'passieve' uitvoerder was, maar de eigenaar van zijn eigen veranderingsproces.

In het volgende hoofdstuk zal er gereflecteerd worden op het onderzoek, het leerproces en de leervragen.

Hoofdstuk 6 Evaluatie onderzoek

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik reflecteren op mijn professionele en persoonlijke ontwikkeling gedurende het werken aan het meesterstuk. Daarbij wordt er ook gekeken naar de consequenties voor de toekomst.

*Let als je naar een doel reist goed op de weg.
Want de weg verrijkt ons terwijl we hem bewandelen.*
(Coelho, 1947. Braziliaanse schrijver)

6.2 Reflectie op het onderzoek

Het werken vanuit een verlegenheids situatie is prettig. Het belang van een goed onderzoek is dan duidelijker. Waar loop ik tegen aan? En de school? De onderzoeksvraag bedenken vanuit deze verlegenheids situatie vond ik lastig. Een goede vraag is een essentieel uitgangspunt voor het onderzoek. Het geeft de richting aan. Bij de vraag kan het verschil al in een enkel woordje zitten. Hoe betrek ik een leerling bij een plan van aanpak? Of hoe vergroot ik de betrokkenheid bij een plan van aanpak? Het valideren van het onderzoek zal bij beide vragen verschillend zijn. Wat heb ik met de vragen geworsteld. Dit heeft ook invloed gehad op het bepalen van de meetinstrumenten.

In de eerste weken van het onderzoek heb ik alle oplossingsgerichte gesprekken gevoerd. Om de oefentijd te vergroten en meer leerwinst te kunnen halen uit de video-opnames, was het beter geweest om de tussenperiodes tussen de gesprekken iets langer te laten duren. Tijdens het onderzoek was ik mij steeds bewust van de uitvoerbaarheid van de verschillende gekozen werkvormen. Aan het begin merkte ik dat de oplossingsgerichte gesprekken veel tijd in beslag namen. Nu ben ik aan het oefenen om dit in een kortere tijd te kunnen doen.

Het onderwerp van het meesterstuk heeft met betrokkenheid te maken. Betrokkenheid is verweven in alle lagen van mijn 'ik'. Bij elke casus die ik inbracht tijdens de intervisiebijeenkomsten kwam het begrip 'betrokkenheid' naar voren. Als sterke kant van mij, maar ook kan het een valkuil zijn. Mijn overtuiging is dat je past echt leert als je leert met betrokkenheid. Bij mij gaat dit gepaard met rode wangen. En die heb ik gehad. Rode wangen achter mijn bureautje in de studeerkamer, maar ook tijdens de besprekingen met mijn docent. Het proces van het onderzoek doen is bij mij met grote betrokkenheid gegaan. Soms was het een drijfveer om door te zetten. Soms was het weer die ene valkuil, waardoor ik het onderzoek niet los kon laten. Ik ben mij nu meer bewust van mijn eigen gedrag, gedreven door het denken en voelen.

Volgens de leerstijltest van Kolb ben ik een beslisser. Ik weet al wat mijn richting en doel is. Tijdens het doen van dit onderzoek moest ik deze leerstijl meer loslaten. Niet makkelijk voor een 'beslisser'. Daarbij is loslaten, door mijn grote mate van betrokkenheid, ook niet eenvoudig. Mijn docent (Adri Storm) zette mij regelmatig van mijn doelgerichte pad af. "Denk je ook eens daaraan... en misschien kan je ook...?" Waardoor ik soms even echt mijn

vertrouwde 'weg' kwijt was. Samen met mijn critical friend weer zoeken naar een nieuwe weg, misschien wel zelfs één die beter is.

Door van je 'vertrouwde' doelgerichte pad af te gaan, komen er nieuwe wegen bij. Wegen met veel nieuwe informatie en nieuwe richtingen. Op een gegeven moment moest ik keuzes maken. Welke richting kies ik? Welke informatie gebruik is? Wanneer ik iets heb vastgehouden, aan bepaalde theorieën geroken, soms dagen aan grafieken gewerkt, vind ik het lastig om dit weer los te laten. Ik heb door het doen van het onderzoek geleerd dat je ook met betrokkenheid keuzes kan maken. Wat is nu echt belangrijk? Daarbij ben ik nu meer geneigd om te gaan onderzoeken, wanneer ik gewezen wordt op andere richtingen en kan ik mijn eigen ideeën beter loslaten.

6.3 Professionele en persoonlijke ontwikkeling

Tijdens elke module heb ik steeds gereflecteerd aan de hand van het stuk 'de ideale gedragsspecialist' (zie bijlage 22). Dit wil ik nu ook doen. Want sluit het maken van dit meesterstuk wel aan bij de ontwikkeling die ik wil maken als de ideale gedragsspecialist? De kern van mijn professionele ontwikkeling moet in verbinding staan met het stuk. Daarbij heb ik ook de kernvragen van Bateson beantwoord. (zie bijlage 1) De vragen zijn verweven in de reflectie.

Hieronder citaten uit mijn stuk "Mijn ideale gedragsspecialist" (cursief). Dit heb ik gekoppeld aan het werken aan het meesterstuk.

- *Mijn kennis op het gebied van gedrag.*
Ik heb tijdens het werken aan het meesterstuk sterk naar het gedrag van de onderzoeksleerlingen gekeken. Maar ook naar de context waarin ze werken. De overige leerlingen in de groep, maar ook de ouders. Ik heb heel duidelijk gezien dat de wil van leerlingen om het 'goed' te doen heel groot is. Ik weet nu hoe ik door middel van de gebruikte interventies deze motivatie van de leerlingen kan omzetten in bewust doelgericht handelen.
- *Meer kennis over mijn eigen gedrag en eigen handelen en dit in relatie kunnen zien van het gedrag van anderen.*
Ik ben een zeer betrokken persoon. Doe alles met veel betrokkenheid. Door betrokkenheid leer ik, maar leren ook de leerlingen. Mijn valkuil is om mijn eigen betrokkenheid om te zetten in het toe-eigenen van de problemen en het zoeken naar de oplossing voor een ander. Door het doen van dit onderzoek ben ik mij meer bewust van mijn gedrag en heb ik geleerd om gebruik te maken van mijn betrokkenheid. Zodanig dat juist de betrokkenheid van de ander wordt vergroot, zodat de ander tot zijn recht kan komen. Ik heb gemerkt dat ik door goed te luisteren naar de ander, ik dit met een grote betrokkenheid kan doen.
- *Ik wil oefenen op het gebied van begeleiding. Een begeleiding afgestemd op de behoeftes van het kind, de collega's, de school en die van mij, altijd in relatie met elkaar. Hierbij gesprekstechnieken leren gebruiken, zo dat we gezamenlijk in mogelijkheden en kansen gaan denken.*
Tijdens de onderzoeksperiode heb ik ontzettend veel geoefend op het gebied van oplossingsgerichte gespreksvoering. Mezelf opgenomen, naar mezelf gekeken, een ander laten meekijken. Verbeterpunten zoeken. Maar ook kijken naar hetgeen ik

goed doe. En kan ik dat de volgende keer nog meer inzetten? In de gesprekken heb ik samen met de leerling naar oplossingen gezocht. Leerlingen komen vaak met hele onverwachte oplossingen en mogelijkheden voor een eventuele aanpak.

- *Ik zou meer inzicht willen krijgen in groepsprocessen. En dit ook in kaart kunnen brengen. Zodat ik als gedragsspecialist samen met mijn collega's voor een goede sociale omgeving kan zorgen.*

Het onderzoek richtte zich niet op de gehele groep. Interessant om te merken wat deze periode met de groep heeft gedaan. De leerlingen hielpen de onderzoeksleerlingen het doel te halen. Samen het succes vieren. De leerlingen complimenteerde elkaar, maar gaven ook op een positieve manier feedback. Vervolgens wilden 24 van de 26 leerlingen een kindplan! 'We willen leren!' De zin "Je hoeft niet ziek te zijn om beter te worden" (Adri Storm), is de lijfspreuk van de groep geworden.

- *Ik wil kunnen inspireren en motiveren. Door middel van genoeg kennis in huis te hebben. Maar ook samen oplossingen kunnen bedenken. Dit met een open houding, zonder oordelend te zijn naar een ander. Waardoor een ieder zich kwetsbaar durft op te stellen.*

De wil van de leerlingen het goed te doen is altijd wel aanwezig geweest. Maar zoals een moeder zei: "De wil komt nu echt van binnenuit." Een open houding zonder oordeel aannemen was moeilijk voor mij. Zoveel gedachtes en ideeën in mijn hoofd, die ik heb moeten leren loslaten. Af en toe nog even de mist in gaan, maar daarna weer de draad oppakken. De leerlingen durven zich kwetsbaarder op te stellen in de groep. "Het is leuk om ergens aan te werken." Ouders die opener zijn geworden. Collega's die ook mee willen gaan doen.

Het volgende komt ook uit mijn stuk de ideale gedragsspecialist

"Samen een school creëren waarin een kind kan en mag zijn wie het is."

Ik laat de leerling meer de hoofdrol spelen in zijn eigen verhaal. Zijn ideeën, gedachtes zullen de richting kunnen wijzen. De kansen en mogelijkheden komen tevoorschijn en dit kan leiden tot gedragsverbetering. De leerlingen met problemen in het gedrag worden niet meer gezien als een probleem, maar als een kind in ontwikkeling. Waarbij elk klein stapje vooruitgang kan betekenen.

Op het laatst zeg ik in het stuk van de ideale gedragsspecialist nog dit:

"Voor mij de ideale gedragsspecialist...? Een gedragsspecialist in ontwikkeling"

Het maken van het meesterstuk heeft mij verder ook doen inzien dat mijn stuk "de ideale gedragsspecialist" nog niet volledig is. In het stuk moet nog een deel staan over het leren onderzoeken. Dit met een open, maar gestructureerde houding, zodat je effectief en doelgericht een verlegenheids situatie kan aanpakken.

6.4 De toekomst

Zoals hierboven al beschreven is, is de toekomst al een beetje begonnen. Ik ben mij verder aan het ontwikkelen. De kinderen willen graag allemaal een kindplan en mijn collega's willen

deze werkwijze overnemen. Ik wil ze stap voor stap gaan meenemen in het gehele proces van het oplossingsgericht werken met leerlingen door middel van een kindplan. Eerst leren hoe je oplossingsgericht werkt, anders is het kindplan gedoemd te mislukken. Niet meer denken in problemen, maar in oplossingen! Tijdens het onderzoek hebben een aantal collega's mij gevolgd. Hun houding is aan het veranderen. Ze zien meer uitdagingen in leerlingen met een probleem in het gedrag of werkhouding. Ze gaan daarbij meer in gesprek met de leerling over de aanpak. De leerlingen, ouders en collega's die het werken met kindplannen hebben gezien kunnen niet wachten om aan de gang te gaan. De school is er klaar voor.

Nawoord

Het afgelopen schooljaar heb ik met grote **betrokkenheid** aan mijn afstudeeronderzoek gewerkt. Daarbij heb ik antwoord gekregen op de hoofdvraag ‘ Hoe **betrek** ik leerlingen bij hun eigen plan van aanpak met betrekking tot gedrag?’ Ik heb een aantal mensen bij dit onderzoek **betrokken**. Deze mensen wil ik graag bedanken.

De onderzoeksleerlingen. Wat hebben deze leerlingen opengestaan voor nieuwe ideeën van de juf. En wat hebben ze met een grote **betrokkenheid** aan hun kindplan gewerkt. Ik heb genoten van de gesprekjes met ze.

Mijn critical friend Marlien. Die samen met mij kritisch naar het stuk keek, maar ook lucht wist te brengen. Door haar hoge tempo, moest ik wel mee gaan.

De begeleider Adri Storm. Door zijn begeleiding en feedback is het stuk steeds sterker geworden. Hij liet mij onderzoeken. Liet mij andere invalshoeken zien.

De directeur Joke van Emst. Dankzij haar heb ik deze studie kunnen doen. Zij heeft mij de ruimte en tijd gegeven om te werken aan het onderzoek.

Beeb die leerkracht is van V. Zij heeft in de klas meegewerkt aan de begeleiding die nodig was bij het werken met een kindplan.

De collega's Joke en Karin, zij hebben mij geobserveerd en de gesprekken geanalyseerd. Zij hebben samen naar verbeterpunten gezocht, maar mij ook hebben laten zien wat goed gaat.

Mijn collega Judith die mijn stuk kritisch wilde doornemen. Precies de verbeterpunten kon aanwijzen, zodat het stuk nog sterker kon worden.

Mijn twee jongens Javier en Dani. Die bij elke module vol verwachting een daverend applaus gaven bij het behaalde cijfer. Javier die zich na een voetbaltraining door mij liet uitputten om van hem een mooie actiefoto te kunnen maken.

Anneke zorgde ervoor dat de jongens, tijdens mijn vele uurtjes studie, gewoon van de kleine dingen bleven genieten.

Last but not least, Pierre. De eerste die vond dat ik de opleiding moest doen. Die mijn ontwikkeling met plezier volgde. Daarbij altijd mij de ruimte en tijd gaf om mij volledig in het onderzoek te storten.

Bedankt alle **betrokkenen**.

Literatuurlijst

Literatuur

Bokhorst, K. & de Vries, P. (2004). *Instrumenten voor interne begeleiders*.
Baarn

Cauffman, L. & Dijk, D.J. van. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*.
Amsterdam

Deley, T. (2004). *Denken Voelen Doen. Sociaal- emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs*.
Antwerpen/Apeldoorn

Durrant, M. (2009). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*.
Apeldoorn

Furman, B. (2006). *Kids' Skills. Op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*.
Soest

Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*.
Antwerpen/Apeldoorn

Jong, P. de. & Berg, I. (2009). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*.
Amersfoort

Kallenberg, T. (2007) *Ontwikkeling door onderzoek Een handreiking voor Leraren*.
ThiemeMeulenhoff, Utrecht, Zutphen

Korthagen, F. & Lagerwerf, B. (2009) *Leren van Binnenuit. Onderwijsontwikkeling in een nieuwe tijd*.
Soest

Le Fevere de Ten Hove, M., Callen, N., Geysen, T. & Maene, W. (2008). *Survivalkit voor leerkrachten. Oplossingsgericht werken op school*.
Antwerpen/Apeldoorn

Moorman, A. (1989) *Montessori concreet*.
Utrecht

Pameijer, N. & Beukering, T. van. (2008) *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider. Samen met leraar, ouders en kind aan de slag*.
Leuven

Pameijer, N. & Beukering, T. van. & Lange, S. de. (2009) *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam. Samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag*.
Leuven

Stevens, L. (2002). *Zin in leren*.
Antwerpen/Apeldoorn

Internetartikelen

Blok, H. *Adaptief onderwijs: Betekenis en effectiviteit*
Geraadpleegd 26 oktober 2010
Via www.vorsite.nl/content/bestanden/blok_2004_01.pdf

Dijkstra, R. *Krachtig leren; Adaptief onderwijs*
Geraadpleegd 14 oktober 2010
Via www.leraar24.nl

D.s. J.L. Piersonschool. *Handboek reflecteren. Reflecteren: reageren op, nadenken (over), weerspiegelen en terugkaatsen.* (2008)
Geraadpleegd 10 februari 2011
Via www.piersonschool.nl/.../20080415104040_handeiding%20reflecteren.doc

Jongejans, L. & Westhoff, G. *'Leg het leereigenaarschap bij de leerlingen'*
Montessorimedelingen 33-1
Geraadpleegd 14 november 2010
www.montessori.nl/files/media/mm-33-1_2.doc

Huibers, A. en Visser, C. *De cirkeltechniek bij organisatieverandering*
Geraadpleegd 2 februari 2011
Via <http://artikelencoertvisser.blogspot.com/2007/12/de-cirkeltechniek-bij.html>

Kers, D. (2010) *Voeren van reflectiegesprekken.* Binnengehaald 15 december 2010 van <http://www.kersloopbaancoaching.nl/blog/?p=395>

Reflectiegesprekken met kinderen
Geraadpleegd 12 november 2010
Via http://www.teamonderwijs.nl/download/content/Reflectiegesprekken_met_kinderen.pdf

Spaanbroek, L (2010) *Reflectiegesprekken in onderwijs: Reflecteren= Motiveren.*
Geraadpleegd 12 november 2010
Via www.alledagenpauze.nl

Stichting Inclusief Onderwijs. *Visie.*
Geraadpleegd 5 januari 2011
Via <http://www.inclusiefonderwijs.nl/index.php>

Windt, L. (2008) *Werken vanuit interesses van kinderen.*
Mensenkinderen. - Jrg. 24 Nr. 1.
Geraadpleegd 26 oktober 2010
Via www.jenaplan.nl/cms/upload/pdf/MK113_24-1-08.pdf -

Bijlage 1. De kernvragen van Bateson in het kader van het onderzoek

Kernvragen die op deze niveaus worden gesteld zijn:

Zingeving	<u>Wat wil ik, waar ben ik op uit?</u> Ik wil mezelf betrokken voelen, maar wil ook de betrokkenheid van de ander zien. Doordat ik mijn betrokkenheid omzet in leiden en op de voorgrond willen treden wordt de betrokkenheid van de ander juist kleiner. Ik wil onderzoeken hoe ik mijn betrokkenheid kan gebruiken en zodanig kan omzetten in andere vaardigheden en daarbij een ander houding kunnen aannemen, zodat ik mijn betrokkenheid hou en de ander zijn betrokkenheid vergroot.
Identiteit	<u>Wie (wat) ben ik?</u> Ik ben zelf een zeer betrokken persoon. Ik wil de betrokkenheid bij mezelf voelen.
Waarden, overtuigingen en normen	<u>Waar geloof ik in, wat vind ik?</u> Ik vind betrokkenheid heel belangrijk. Pas als je iets met betrokkenheid doet leer je. Betrokkenheid heeft naar mijn idee alles te maken met veranderen, ontwikkelen en leren.
Capaciteiten	<u>Wat kan ik?</u> Doordat mijn betrokkenheid groot is, ben ik in staat om de relatie met een ander (kind, collega) te vergroten. De ander ervaart de betrokkenheid van mij. Ik laat de ander zien dat hij of zij belangrijk voor mij is. Mensen weten mij snel te vinden. Ze weten dat ik me betrokken voel bij de ander.
Gedrag	<u>Wat doe ik?</u> In gesprek kan ik erg leidend zijn. Mijn cirkel van invloed is vaak groot, maar soms mijn cirkel van betrokkenheid een stuk groter. Door mijn betrokkenheid heb ik het idee dat ik te snel met oplossingen kom, waardoor de ander te weinig ruimte krijgt voor zijn eigen oplossingen.
Omgeving	<u>Waar ben ik?</u> In mijn groep worden kinderen niet meegenomen in het veranderingsproces. Bij het maken van een plan van aanpak hebben de leerling geen aandeel. De betrokkenheid is klein en die van mij groot.

Bron: <http://www.willemdenijs.nl>

Bijlage 2 Overeenkomsten en verschillen HGW en OGW

Overeenkomsten en verschillen HGW en OGW	HGW	OGW
Systematische werkwijzen, er wordt een stappenplan gebruikt.		
Richten op positieve aspecten van kinderen, leerkrachten en ouders		
Doelgericht werken. Elk probleem wordt vertaald in een doel.		
Samenwerking met leerling, leerkracht en ouders. Ze worden gezien als ervaringsdeskundigen.		
Analyse van een problematische situatie, van daaruit zoeken naar een oplossing.		
Direct richten op de oplossing, een verklaring van de situatie is niet perse nodig.		
Bijstelling van het doel van een kind of ouders mag.		
Werken vanuit de doelen van het kind of ouders, geen of weinig sturing.		
Zo veel mogelijk verantwoorde instrumenten en inzichten gebruiken. Vooral maatregelen toepassen waarvan de werkzaamheid bewezen is.		
Geen noodzakelijk gebruik van verantwoorde instrumenten en inzichten gebruiken. Iedere oplossing is goed als deze maar werkt.		

Bijlage 3 Reflectievragen

	Reflectievragen leerkracht	Reflectievragen leerling
Stellen van een doel	○ Houdt het kind het doel voor ogen?	○ Hoe gaat het tot nu toe? ○ Wat ben je aan het leren? ○ Wat gaat al goed? Wat gaat al beter?
Verkennen van een situatie	○ Is het kind voldoende vasthoudend in het uitvoeren van het plan van aanpak? ○ Welke belemmeringen komt het kind tegen? ○ Zijn dit interne belemmeringen (spanning) of externe (materialen?) ○ Wat heeft het kind ondernomen en welk effect had dat? ○ Wat heeft het kind ervan geleerd?	○ Wat ben je aan het doen? ○ Vind je dat het goed gaat? ○ Denk je dat je het doel gaat halen? ○ Waar ben jij heel tevreden over? ○ Wat moet je doen om het nog beter te doen? ○ Welk probleem kom je tegen? ○ Vind je dat je kindplan veranderd moet worden?
Bedenken van opties	○ Leer ik ze wel om te leren? ○ Welke hulpbronnen zijn beschikbaar	○ Wat wil je concreet veranderen in je plan? ○ Wat heb je nodig om goed door te kunnen gaan? ○ Bij wie kun je hulp vragen en wanneer?
Maken van afspraken	○ Zijn de afspraken concreet? ○ Zijn de afspraken reëel? ○ Is het haalbaar in tijd?	○ Hoe ga je het aanpakken? ○ Wat zijn jouw stappen? ○ Hoe laat je zien dat het je lukt?

Zit je nog steeds op de goede weg
 Wat heb je allemaal al gedaan?
 Wat kun je nog anders doen?
 Waar loop je tegenaan?
 Hoe ga je verder?

(bron: *Handboek reflecteren. Reflecteren: reageren op, nadenken (over), weerspiegelen en terugkaatsen* .2008)

Bijlage 4 Voorbereiding oplossingsgerichte gesprekken onderzoekskinderen.

Contact maken:

Ik vraag hier wat meer over wat hij leuk vindt. Wie zijn vrienden zijn.

Eventuele vragen:

- Wie zijn je vrienden op school?
- Met wie werk je graag samen?
- Wat vinden mensen leuk aan je?

Context verhelderen:

Een paar dagen geleden hebben we met elkaar gesproken en toen gaf je aan dat je wel een kindplan met mij wilde maken. Over je gedrag. (uitleg over gedrag)

Lijkt je dat nog steeds een goed plan?

Herkaderen en doelen stellen:

Door middel van een cirkelschema gaan we zijn sterke punten verkennen en de punten waar hij nog aan wil werken. Horen de punten in de cirkel (dat gaat goed) of daar buiten (dat mag beter worden)?

Eventuele vragen:

- Waar ben je goed in?
- Waar vinden je ouders dat je goed in bent?
- En je vrienden?
- En juf?
- Wat vinden je ouders?
- Waar vind je dat je nog aan moet werken?
- Wat vinden je ouders?

We kijken waar deze onderwerpen geplakt moeten worden in het cirkelschema.

Daarna kiest hij uit waar hij aan wil gaan werken.

Dat onderwerp gaan we dan uitdiepen.

Eventuele vragen:

- Wat levert je op als het probleem er niet meer is?
- Lukt dat ook wel eens een dag wel? Wat doe jij dan? Wat doen andere dan? Wat was er toen anders?

Wondervraag stellen:

Door middel van de wondervraag zorg ik ervoor dat hij zich gaat richten op de toekomst zonder het 'probleem'. Ultieme doel.

Voorbeeldvraag:

Je gaat lekker slapen en er is een wonder gebeurd. Alle nare dingen (gericht op het onderwerp dat V. heeft gekozen) zijn verdwenen. Wat zou er dan de volgende dag anders zijn?

Eventuele vragen:

- Waaraan merk je dat het wonder is gebeurd?
- Wat is er anders op school?

- Wat zeggen je vriendjes?
- Wat zegt/doet juf?
- zou jij dan anders doen?

Daarna gaan we kijken naar de schaal op het kindplan. En vullen de schaal in.

Schalen:

- Op een schaal van 0 tot 10 waarvan 0 (.....) is en 10 (.....) is,
- waar sta je nu?
- Wat zit er in de (...) ?
- Hoe is het je gelukt om op de (...) te komen?
- Hoe zit dan de ...(stapje hoger) er dan uit? Wat doe je dan, wat zien andere dan?

Deze antwoorden worden ook weer op het kindplan ingevuld. Verder wordt er gevraagd hoe hij dat denkt te gaan doen. Hoe andere kunnen helpen. Hoe hij kan laten zien dat het gelukt is. En hoe we dat gaan vieren.

Afsluiting:

Nog even de opdrachten herhalen voor de week. Vragen hoe hij het gesprek vond. Nog vragen? Of het nuttig geweest is.

Praktijkonderzoek **Waar wil ik naar toe?**

Traject op mijn doel

Suzanne Solognier

Bijlage 5 Voorzijde kindplan

Wat zit in de tien?

Om naar de ... te gaan, ga ik

Waar sta ik nu?

Bijlage 6 Kindplan achterzijde

Begindatum en einddatum:

Ingevuld samen met:

Verwijzing groepsplan:

Kindplan van

Hoe ga ik het doen?	Wat heb ik daarvoor nodig?	Wie kan mij helpen?	Hoe laat ik zien dat het gelukt is?

Hoe gaan we het vieren? Is het gelukt?

Handtekening kind	Handtekening ouders	Handtekening juf

Bijlage 7 Logboek leerling en leerkracht

Werken aan mijn kindplan

Wat voor cijfer geef ik mezelf vandaag?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Wat ging goed?

Waar ga ik morgen goed opletten?

Logboek leerkracht

Betrokkenheid leerling bij kindplan

Hoe schaal ik de betrokkenheid van de leerling voor het kindplan vandaag?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Wat ging goed?

Aandachtspunt voor morgen

Bijlage 8 Vragenlijst alle leerlingen van de groep

- Ik kan snel werken. - Ik weet hoe ik (nog beter) snel werken kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om snel werken (beter) te leren.	Ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan mijn aandacht bij mijn werk houden. - Ik weet hoe ik (nog beter) mijn aandacht bij mijn werk houden kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om mijn aandacht (nog) beter bij mijn werk te kunnen houden.	ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan stil werken. - Ik weet hoe ik (nog beter) stil werken kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om stiller te leren werken.	ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan netjes werken. - Ik weet hoe ik (nog beter) netjes werken kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om (nog) netter te leren werken.	ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?

- Ik kan goed samenwerken. - Ik weet hoe ik (nog beter) goed samenwerken kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om (nog) beter te leren samen te werken.	ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan goed met andere kinderen omgaan. - Ik weet hoe ik (nog beter) goed om kan gaan met andere kinderen kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om (nog) beter met andere kinderen te leren omgaan.	Ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan goed voor mijzelf opkomen. - Ik weet hoe ik (nog beter) goed voor mijzelf kan opkomen kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om (nog) beter te leren om goed voor mezelf te kunnen opkomen.	Ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?
- Ik kan goed ruzietjes oplossen. - Ik weet hoe ik (nog beter) ruzietjes oplossen kan leren. - Juf heeft daar een gesprekje met mij over gehad. - Ik heb <u>samen</u> met juf een plannetje gemaakt om (nog) beter ruzietjes te kunnen oplossen.	Ja ja ja ja	Nee Nee Nee Nee	Soms Soms Soms Soms	? ? ? ?

Bijlage 9 Extra interview vragen voor onderzoeksgroep

Interviewvragen voor het onderzoek

Je zei tijdens de vragenlijst dat je goedkan je daar iets over vertellen?

- Hoe weet je dat?
- Krijg je complimentjes? Wat doet of zegt juf?
- Wat zeggen de andere kinderen daarover?
- Zou je het nog beter willen kunnen?

Je zei tijdens de vragenlijst dan je niet goed.... Kan je daar iets over vertellen?

- Hoe weet je dat?
- Wat doet juf? Wat zegt ze daarover?
- Wat zeggen de andere kinderen daarover?
- Zou je het beter willen kunnen?

Je zei dat je wist hoe je nog beter kon... vertel mij eens hoe je dat voor elkaar krijgt?

- Hoe weet je dat? Heeft iemand dat verteld?

Kan jij mij iets meer vertellen over de gesprekken die je met juf hebt?

- Waar? Wanneer?
- Wat vind je fijn en wat niet?
- Wat moet zo blijven?
- Hoe zou het beter kunnen?

Lijkt het jou een goed idee om samen met mij een plannetje te bedenken om..?

- Waarom wel? Waarom niet?
- Wel, heb jij ideeën over hoe we dat zouden kunnen doen?
- Hoe gaan we dat samen doen? Wat doe ik? Wat doe jij?
- Niet, heb jij andere ideeën?

Interviewvragen na het onderzoek

- Wij hebben een paar gesprekjes met elkaar gevoerd. Kan je daar iets meer over vertellen? Wat ging goed? Wat ging niet zo goed? Leuk/niet leuk?
- Kan je iets over het kindplan en het logboekje vertellen?
- Vertel eens wat over je doel.
- En wat moest je doen om dit te gaan halen?
- Van wie was het plannetje nu eigenlijk? En waarom?
- Zou je nog wel een kindplan willen hebben? En waarom dan?

Bijlage 10.1 Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep

1. Vertelt de leerkracht u aan welke doelen uw kind werkt met betrekking tot sociale en emotionele ontwikkeling of werkhouding?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

2. Vertelt de leerkracht u hoe aan deze doelen gewerkt wordt?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

3. Wordt dit plan met u besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

4. Wordt dit plan met uw kind besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

5. Wordt dit plan met u geëvalueerd?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

6. Betreft de leerkracht uw kind bij het bedenken van een plan van aanpak op het gebied van werkhouding en sociaal emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

7. Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

8. Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

9. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van hun eigen doelen met betrekking tot werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

10. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van een plan om dit doel te bereiken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

Bijlage 10.2 Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep

Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep: Leerling: M.

Beginmeting

Eindmeting

1. Vertelt de leerkracht u aan welke doelen uw kind werkt met betrekking tot sociale en emotionele ontwikkeling of werkhouding?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

2. Vertelt de leerkracht u hoe aan deze doelen gewerkt wordt?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

3. Wordt dit plan met u besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

4. Wordt dit plan met uw kind besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

5. Wordt dit plan met u geëvalueerd?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

6. Betreft de leerkracht uw kind bij het bedenken van een plan van aanpak op het gebied van werkhouding en sociaal emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

7. Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?

JA	JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	----	---	-----	-----

8. Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	---	-----	-----

9. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van hun eigen doelen met betrekking tot werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	----	---	-----	-----

10. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van een plan om dit doel te bereiken?

JA	JA	Ja	?	Nee	NEE
----	----	----	---	-----	-----

Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep: Leerling: E.**Beginmeting****Eindmeting**

1. Vertelt de leerkracht u aan welke doelen uw kind werkt met betrekking tot sociale en emotionele ontwikkeling of werkhouding?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

2. Vertelt de leerkracht u hoe aan deze doelen gewerkt wordt?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

3. Wordt dit plan met u besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

4. Wordt dit plan met uw kind besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

5. Wordt dit plan met u geëvalueerd?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

6. Betreft de leerkracht uw kind bij het bedenken van een plan van aanpak op het gebied van werkhouding en sociaal emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

7. Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

8. Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

9. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van hun eigen doelen met betrekking tot werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

10. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van een plan om dit doel te bereiken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep: Leerling: D.

Beginmeting

Eindmeting

1. Vertelt de leerkracht u aan welke doelen uw kind werkt met betrekking tot sociale en emotionele ontwikkeling of werkhouding?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

2. Vertelt de leerkracht u hoe aan deze doelen gewerkt wordt?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

3. Wordt dit plan met u besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

4. Wordt dit plan met uw kind besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

5. Wordt dit plan met u geëvalueerd?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

6. Betreft de leerkracht uw kind bij het bedenken van een plan van aanpak op het gebied van werkhouding en sociaal emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

7. Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

8. Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

9. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van hun eigen doelen met betrekking tot werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	-----------	----	---	-----	------------

10. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van een plan om dit doel te bereiken?

JA	JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	-----------	----	---	-----	------------

Vragenlijst ouders van onderzoeksgroep: Leerling: V.

Beginmeting

Eindmeting

1. Vertelt de leerkracht u aan welke doelen uw kind werkt met betrekking tot sociale en emotionele ontwikkeling of werkhouding?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

2. Vertelt de leerkracht u hoe aan deze doelen gewerkt wordt?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

3. Wordt dit plan met u besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

4. Wordt dit plan met uw kind besproken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

5. Wordt dit plan met u geëvalueerd?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

6. Betreft de leerkracht uw kind bij het bedenken van een plan van aanpak op het gebied van werkhouding en sociaal emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

7. Is uw kind gemotiveerd om aan het doel te werken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

8. Vertelt uw kind thuis over zijn/haar plan van aanpak op het gebied van werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

9. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van hun eigen doelen met betrekking tot werkhouding of sociale en emotionele ontwikkeling?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

10. Lijkt het u een goed idee wanneer een leerkracht een kind betreft bij het bedenken van een plan om dit doel te bereiken?

JA	Ja	?	Nee	NEE
-----------	----	---	-----	------------

Bijlage 11 Gesprekspunten eindgesprek/ evaluatie kindplan

Aanwezig: ouder, leerling en leerkracht

- Herhalen van het doel.
- Herhalen van de schaal. Waar stond de leerling en wat zat in het gegeven cijfer.
- Wat ging de leerling doen om naar een hoger cijfer op de schaal te komen.
- Wat is de beleving van de leerling over de aanpak om het doel te behalen.
- Wat is de beleving van de leerkracht over de aanpak om het doel te behalen.
- Wat is de beleving van de ouders betreffende het werken aan het doel.
- Is het doel behaald? Hoe merken we dat? Wat vindt de leerling? Wat vindt de leerkracht? Wat vinden de ouders?
- Schaalvraag opnieuw stellen.
- Cirkelschema erbij pakken. Kan het punt waaraan gewerkt werd nu in de cirkel?
- Waar zou eventueel de leerling nu aan willen werken?
- Verder invullen van het kindplan.
- Stil staan bij het vieren van het succes.

Bijlage 12 Schematische weergave tijdpad, actie, deelnemers en middelen

Actie	Deelnemers	Middelen	Tijdpad
- Kiezen van onderzoeksgroep - Nulmeting bepalen - Ouders op de hoogte stellen onderzoek	- Alle kinderen - Ouders onderzoeksgroep - Leerlingen onderzoeksgroep	- Vragenlijst alle leerlingen - Interview onderzoeksgroep - Vragenlijst ouders onderzoeksgroep	Week 1 14/2
- Oplossingsgericht gesprek met 4 leerlingen - Kindplan maken - Oudergesprek. Leerling bespreekt het kindplan. - Werken aan kindplan - Logboek bijhouden door kind - Logboek bijhouden door leerkracht - Wekelijkse individuele gesprekken reflectiegesprekken, zie bijlage.. met de leerlingen en tussentijdse evaluatie. Schaalvraag wordt hierin meegenomen.	- Ouders onderzoeksgroep - Leerlingen onderzoeksgroep - Leerkrachten onderzoeksgroep	- Kindplan - Logboek	Week 2 7/3
- Werken aan kindplan - Logboek bijhouden door kind en leerkracht, zie bijlage 7 - Wekelijkse individuele gesprekken met de leerlingen en tussentijdse evaluatie. Schaalvraag wordt hierin meegenomen.	- Onderzoeksgroep - Leerkrachten	- Kindplan - Logboek kind - Logboek leerkracht	Week 3 14/3
Als week 3	Als week 3	Als week 3	Week 4 21/3
Als week 3	Als week 3	Als week 3	Week 5 28/3
Als week 3	Als week 3	Als week 3	Week 6 4/4
- Eindmeting - Evalueren kindplan - Ouder/kindgesprek - Kringgesprek. - Vieren van het succes.	- Onderzoeksgroep - Leerkrachten - Ouders onderzoeksgroep - Alle leerlingen groep	- Vragenlijst alle leerlingen - Interview onderzoeksgroep - Vragenlijst ouders onderzoeksgroep	Week 7 11/4

Bijlage 13.1 Kijkwijzer rol leerling en leerkracht tijdens het gesprek

Analyseschema leerling

opmerkingen

Kiest de leerling zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) het onderwerp waar het aan wil gaan werken?	Nee nee ? ja Ja	
Is de leerling in staat om zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) een doel te bedenken?	Nee nee ? ja Ja	
Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?	Nee nee ? ja Ja	
Kan de leerling uitzonderingen benoemen (wanneer het probleem zich niet of minder voordoet)?	Nee nee ? ja Ja	
Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?	Nee nee ? ja Ja	

- Wat is een sterk punt van de leerling tijdens het gesprek?

Analyseschema leerkracht

opmerkingen

Stimuleert de leerkracht de leerling zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken?	Nee nee ? ja Ja	
Is de leerkracht in staat om de leerling te begeleiden om een doel te bedenken? (wondervraag/schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja	
Stimuleert de leerkracht de leerling om zijn krachtbronnen weer te geven?	Nee nee ? ja Ja	
Laat de leerkracht de leerling nadenken over de uitzonderingen? (schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja	
Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?	Nee nee ? ja Ja	

- Wat is een sterk punt van de leerkracht tijdens het gesprek?
- Wat is een aandachtspunt voor een volgend gesprek?

Bijlage 13.2 Kijkwijzer rol leerling en leerkracht tijdens het gesprek ingevuld

Analyseschema leerling M. Ingevuld door S. Solognier en K. Jonker (VIB begeleider) 4-3-2011
opmerkingen

Kiest de leerling zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) het onderwerp waar het aan wil gaan werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Met behulp van de cirkelschema. K: Op stoep blijven zitten.
Is de leerling in staat om zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) een doel te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ze is duidelijk in het doel waar ze aan wil werken.
Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: geen opmerking K: Werkhouding is een moeilijk begrip
Kan de leerling uitzonderingen benoemen (wanneer het probleem zich niet of minder voordoet)?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Er wordt te weinig naar gevraagd. K: Niet ter sprake gekomen.
Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Met hulp van de leerkracht. K: Suzanne komt met voorbeelden.

- Wat is een sterk punt van de leerling tijdens het gesprek?
S: Ze is duidelijk in de richting waar ze zelf naar toe wil werken.

Analyseschema leerkracht gesprek M. ingevuld door S. Solognier en K. Jonker (VIB begeleider)
opmerkingen

Stimuleert de leerkracht de leerling zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Cirkelschema. De leerling bepaalt zelf waar het aan wil werken.
Is de leerkracht in staat om de leerling te begeleiden om een doel te bedenken? (wonder vraag/schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: De wonder vraag wordt gesteld en de schaalvraag wordt ingezet om het doel helder te krijgen.
Stimuleert de leerkracht de leerling om zijn krachtbronnen weer te geven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Dit zou nog meer gedaan kunnen worden.
Laat de leerkracht de leerling nadenken over de uitzonderingen? (schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: De schaalvraag wordt ingezet. Van daaruit wordt wel gekeken naar wanneer en wat goed gaat. De uitzonderingen worden wel benoemd, het doorvragen daarover zou beter kunnen.
Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: "Denk eens weer aan het wonder, wat zou je morgen kunnen doen om een stapje daarnaar toe te gaan." Het komt niet echt uit haar zelf. Ben hier wat sturend in. K: Moet wel erg sturen

- Wat is een sterk punt van de leerkracht tijdens het gesprek?

S: Veel positieve energie. Positieve communicatie.

K: Suzanne laat stiltes vallen om de leerling zelf te laten nadenken, vult niet direct zelf in.

- Wat is een aandachtspunt voor een volgend gesprek?

S: Doorvragen over de uitzonderingen.

K: Suzanne lijkt zelf afgeleid, misschien een andere praatplek?

Je kan nog concreter worden. Tijd en time-timer.

Uitzonderingen wanneer kun je wel langer op je stoel blijven zitten en hoe komt dat dan?

Analyseschema leerling D. ingevuld door S.Solognier en J. van Emst

7-3-2011

opmerkingen

Kiest de leerling zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) het onderwerp waar het aan wil gaan werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Door middel van het cirkelschema kon D. heel goed aangeven waar hij zelf aan wilde werken. J: Was in een eerder gesprek reeds verkend en afgesproken.
Is de leerling in staat om zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) een doel te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ja, wel met hulp. Hij wilde ook Chinees leren. Ik moest hem wel terughalen bij het onderwerp. J: Ja, de leerling is hier toe in staat, maar heeft zeker de begeleiding van de leerkracht nodig.
Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Hij weet veel zaken te benoemen waar hij goed in is. J: Meer de hulpbronnen.
Kan de leerling uitzonderingen benoemen (wanneer het probleem zich niet of minder voordoet)?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Daar wordt door S. niet duidelijk naar gevraagd. J: Is nog heel lastig. Worden ook geen verdiepingsvragen naar gedaan.
Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	J: Met hulp. Maar kan meer worden ontwikkeld.

- Wat is een sterk punt van de leerling tijdens het gesprek?

S: Hij geeft aan dat wanneer je erin gelooft, kan je het ook. Na het stellen van de wondervraag had hij al het idee dat het wonder echt was gebeurd. Ik denk zelf dat er op dat moment al iets aan het veranderen was.

Analyseschema leerkracht gesprek D ingevuld door S.Solognier en J. van Emst (directeur en coach)

opmerkingen

Stimuleert de leerkracht de leerling zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Een cirkelschema is een heel goed middel om een onderwerp uit te kiezen. J: In een eerder gesprek aan de orde geweest. Nu worden de stappen doorgenomen.
Is de leerkracht in staat om de leerling te begeleiden om een doel te bedenken? (wondervraag/schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ja, was af en toe sturend. Daar moet ik wel op letten. J: De wondervraag is niet zo snel een "begrip", verkennen en stilstaan is nodig om daar een beeld van te vormen. Is het beeld van jou als leerkracht zo'n beetje dezelfde als voor D. Is dit ook zijn wens??

Stimuleert de leerkracht de leerling om zijn krachtbronnen weer te geven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S J: Er is zeker sprake van een zeer positieve stimulans
Laat de leerkracht de leerling nadenken over de uitzonderingen? (schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Een aandachtspunt. Meer gebruik van maken. Ja, maar er worden weinig verdere verdiepingsvragen gesteld.
Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	J: Ja, er wordt een aanzet gegeven, maar naar mijn idee kan dit worden uitgebreid.

- Wat is een sterk punt van de leerkracht tijdens het gesprek?
S: Ik volg het verhaal van D. Het is zijn doel en zijn plan. Hij wordt serieus genomen. Toen hij zei dat hij een tien op de schaal had, ging ik daar op een positieve manier op in. "Jeetje en wat zit er in die tien dat al allemaal goed gaat. En hoe gaan we naar de 11?"
J: Eerlijke betrokkenheid. Nieuwsgierigheid.
- Wat is een aandachtspunt voor een volgend gesprek?
S: Meer vragen naar de uitzonderingen. "Wanneer kan je wel snel werken?"
J: Laat het kind meer verwoorden wat de aanzet was, het probleem. Waar gaat aan gewerkt worden. Hoe concreet is het. Is er een beeld van, hoe ziet die eruit?

Analyseschema leerling E. ingevuld door S. Solognier en J. van Emst (directeur en coach) 9-3-2011
opmerkingen

Kiest de leerling zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) het onderwerp waar het aan wil gaan werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Door middel van cirkelschema wordt duidelijk waar zij aan wil werken. Eigenlijk had ze al vooraf bedacht waar ze aan wilde werken. J: In de film was het onderwerp reeds gekozen, zo wilde E. met meer aandacht gaan werken waardoor zij haar werk (opdrachtjes/taakjes) af zou krijgen. Minder afleiding. In deze film is niet zichtbaar of zij in staat is om zelf tot een onderwerp te komen. Is het een probleem voor haar? Of wellicht van haar?
Is de leerling in staat om zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) een doel te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	J: E. is nieuwsgierig naar toekomst. Wat ligt er in het verschiet. Begeleider neemt voortouw en vult veel voor E. in, waardoor zij minder geactiveerd wordt in het meedenken of zelf denken/verwoorden. E. dwaalt af en toe af, zij ziet een vlieg, merkt een rekje op. Is afwachtend op hetgeen aangegeven wordt. Soms lijken het wat wenselijke antwoorden
Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: E. kan heel goed aangeven wat goed gaat. Hierbij kan ze ook al opnoemen wanneer het minder goed gaat. Ook wanneer ze iets moeilijk vindt kan ze aangeven wanneer het beter gaat.
Kan de leerling uitzonderingen benoemen (wanneer het probleem zich niet of minder voordoet)?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Heel erg goed doet ze dit. J: E. geeft aan dat er momenten zijn waarin zij, eventueel door aanpassingen zoals de oordopjes waarover ze vertelt, het mogelijk is om zich af te schermen. Ook de andere plaats is een mogelijkheid.

Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ze benoemt een aantal keer dat ze alleen wil zitten. J: Bij de schaalvragen is ze op weg, maar om de stap van 4 naar 5 te maken heeft zij nog moeite om het concreter te maken. Hier heeft zij hulp bij nodig. Het blijft in "grootse termen" als om door te werken. Hoe concreet is dit voor haar?
---	--	---

- Wat is een sterk punt van de leerling tijdens het gesprek?
S: E. kan heel goed aangeven wanneer het probleem zich minder of niet voordoet. De uitzonderingen
J: E. is goed in staat om aan te geven waar zij staat m.b.t. de schaalvragen.

Analyseschema leerkracht gesprek E. ingevuld door S.Solognier en J. van Emst (directeur en coach)
opmerkingen

Stimuleert de leerkracht de leerling zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Met hulp van het cirkelschema. Ik breng in kaart wat zij goed vindt gaan en wat minder. Zo wordt inzichtelijk gemaakt waar ze aan kan werken. J: Is in een eerder gesprek aan bod geweest.
Is de leerkracht in staat om de leerling te begeleiden om een doel te bedenken? (wonder vraag/schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: door middel van de schaalvraag. Klein stapje.
Stimuleert de leerkracht de leerling om zijn krachtbronnen weer te geven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Dit kan nog scherper. Ik complimenteer wel, maar maak van haar krachtbronnen te weinig gebruik om dit in te zetten voor het kindplan. J: Ja, geen specifiek eigen krachtbronnen maar het zijn meer de hulpbronnen. Waar komt de behoefte om de hulp van de leerkracht vandaan? Ze geeft dit een aantal keren aan.
Laat de leerkracht de leerling nadenken over de uitzonderingen? (schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ja, maar eigenlijk doet E. dit heel goed uit zichzelf. Ik herhaal alleen hetgeen wat zij zegt. J: Ja, de aanzet is er, maar kan optimaler.
Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Door middel van de schaalvraag. Wat moet je doen om een stapje te maken, van een 6 naar een 7? J: Ja, er wordt ook gevraagd: "Is dit ook jouw oplossing".

- Wat is een sterk punt van de leerkracht tijdens het gesprek?
S: Ik herhaal goed wat zij verteld. En vat veel samen. Ik volg wat E. aangeeft als sterke kanten van haar en het onderwerp en doel wat zij zelf kiest.
J: De warmte naar het kind toe. De rust. Er is werkelijk tijd tot nadenken.
- S: Wat is een aandachtspunt voor een volgend gesprek?
Ik zou nog scherper gebruik kunnen maken van de krachtbronnen van de leerling.
J: Letten op wat afleidende, maar voor het kind belangrijke factoren zijn. E. geeft in het gesprek herhaaldelijk de plaats naast de tafel van juf aan. Wat maakt dat die plek zo belangrijk is en wat draagt die bij.
Letten op lichaamstaal van het kind. Ze straalt bij het benoemen van de schaalvragen?
Letten op hoe concreet het is, is er een beeld van te vormen, is het duidelijk.
Activeren van het kind. Actief laten benoemen.

Analyseschema leerling V. ingevuld door S.Solognier en K. Jonker (VIB begeleider) 11-3-2011
opmerkingen

Kiest de leerling zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) het onderwerp waar het aan wil gaan werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Door middel van cirkelschema kiest hij een onderwerp. Hij weet goed waar hij aan wil werken. K: Netjes werken/werkhouding? Zal misschien een moeilijk begrip voor hem zijn.
Is de leerling in staat om zelf (eventueel met hulp van de leerkracht) een doel te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Door middel van de wondervraag wordt het einddoel helder. Door de schaalvraag wordt het doel concreter. S: Ik vraag mij alleen af of het doel (werkhouding) wel echt van hem is? (of is dat uit een eerder gesprek naar voren gekomen)
Kan de leerling zijn eigen krachtbronnen aangeven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Dat vindt V. heel lastig. Ik moet echt doorvragen. K: Geen opmerking
Kan de leerling uitzonderingen benoemen (wanneer het probleem zich niet of minder voordoet)?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Hij kan goed aangeven wanneer het probleem zich minder voordoet. K: Niet echt, daarvoor moet hij wel echt gestuurd worden. Daarna lukt het hem dan beter.
Is de leerling in staat om oplossingen voor het probleem te bedenken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Moet wel met voorbeelden van oplossingen komen. K: Geen opmerking

- Wat is een sterk punt van de leerling tijdens het gesprek?
 - S: Hij is in staat om kritisch naar zichzelf te kijken. In een eerder gesprek gaf hij aan dat hij alles wel goed kan. Maar was nu genuanceerder.
 - K: Hij blijft bij zichzelf (bijvoorbeeld hulp van een ander kind)

Analyseschema leerkracht gesprek V. ingevuld door S.Solognier en K. Jonker (VIB begeleider)
opmerkingen

Stimuleert de leerkracht de leerling zelf een onderwerp te bedenken om aan te werken?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Cirkelschema werkt bij V. goed.
Is de leerkracht in staat om de leerling te begeleiden om een doel te bedenken? (wondervraag/schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Gebruik van wondervraag en schaalvraag wordt het onderwerp in een doel omgezet. K: De wondervraag wordt goed uitgediept.
Stimuleert de leerkracht de leerling om zijn krachtbronnen weer te geven?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Het wordt benoemd, maar zou nog duidelijk over doorgevraagd kunnen worden.
Laat de leerkracht de leerling nadenken over de uitzonderingen? (schaalvraag)	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	S: Ja. "gaat het ook wel eens een dag beter?" "En hoe komt dat dan."

Begeleidt de leerkracht de leerling om zelf na te denken over de oplossingen?	Nee nee ? ja Ja Nee nee ? ja Ja	
---	---	--

- Wat is een sterk punt van de leerkracht tijdens het gesprek?
S: Ik sluit goed aan op de perceptie van het kind op zijn probleem.
K: Veel samenvatten, terugvragen.
Je neemt de tijd en blijft terugkomen op de vraag. Je hebt een rustige uitstraling.
- Wat is een aandachtspunt voor een volgend gesprek?
S: Zou nog meer stiltes kunnen laten vallen, zodat ik minder ga invullen voor hem.
K: Ik ben benieuwd naar het verschil als je de leerling de schaalvraag echt laat beleven in de ruimte. Hoe is hij bij de 6 gekomen?

Bijlage 14 Analyseschema's oplossingsgerichte gespreksvoering

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met leerling M. door S.Solognier ingevuld door S. Solognier datum 3- 11- 2011

Observatiepunten	score	Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+ +/- 	
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	 +/- -	De ideeën over problemen en oplossingen, sterke kanten etc. zijn de uitgangspunten in het gesprek.
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	 +/- -	Aan de hand van de cirkelschema wordt zichtbaar gemaakt wat het onderwerp is waar M. aan wil gaan werken. Van daaruit wordt het doel door middel van wondervraag en schaalvraag vastgesteld.
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+ -	Door middel van de wondervraag wordt het duidelijk wat het haar uiteindelijk kan opleveren. Dit zou nog concreter gemaakt kunnen worden.
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+ -	Door middel van de schaalvraag wel over gesproken. Maar dit bleef wat oppervlakkig. Kon meer over doorgevraagd worden.
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+ +/- 	Wordt bijna niet over gesproken.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	 +/- -	Zie kindplan.
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	 +/- -	Cirkelschema, schaalvraag en kindplan. Zie format, speciaal voor basisschoolleerlingen gemaakt.

Bron: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met leerling M. door S.Solognier ingevuld door K. Jonker 3-11-2011

Observatiepunten	score			Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+	+/-	-	
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+	+	-	Ervart het kind het ook als een probleem? Praten jullie over hetzelfde? Wat verstaat zij onder werken en wat versta jij onder werken?
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+	+/-	-	
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+	+	-	
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+	+/-	-	
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+	+/-	-	
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+	+/-	-	
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+	+/-	-	

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met D. ingevuld door S. Solognier 7-3-2011

Observatiepunten	score	Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+ +/- -	
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+ +/- -	
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+ +/- -	Doel komt recht vanuit D. Aan de hand van de wondervraag wordt de richting gekozen van waarnaar toe D. wil gaan werken. Hij heeft wel wat sturing nodig. Hij bedacht bijvoorbeeld dat hij Chinees wilde leren. Doel van het gesprek, samen met D. bedacht, was werkhouding.
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+ +/- -	Door middel van de wondervraag werden de voordelen benoemt. "Ik heb dan tijd voor andere werkjes als ik snel kan werken."
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+ +/- -	Kan nog scherper. Door middel van de schaalvraag wordt wel benoemd wat er wel al goed gaat. 'wat lukt wel al?'
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+ +/- -	Uitgebreid gesproken over de sterke kanten van D. Het komt nog niet heel sterk naar voren om deze in te zetten als hulpbronnen.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+ +/- -	Ja, samen met D. taken/aanpak opgeschreven in kindplan.
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+ +/- -	Cirkelschema. Schaalvraag op een kindvriendelijke manier ingezet.

Bron: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen D ingevuld door J. van Emst 7-3-2011

Observatiepunten	score	Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+ +/- -	Er wordt niet actief gebruik gemaakt van meta communicatieve aspecten. Blijft bij inhoud.
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+ +/- -	Is er sprake van een probleem van het kind, wordt het zo door D. ervaren, (als probleem). Is hij voldoende geactiveerd om het zelf te verwoorden als "probleem", de eventuele consequenties. Was er een aanleiding om met jou te gaan zitten?
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+ +/- -	Ja, dit is met name telkens door de leerkracht benoemd. Leerling volgde. Ik kreeg de indruk dat hij ook wel sociaal wenselijk antwoordde. Herkaderen gebeurde op adequate wijze. Bij de wondervraag kon D. meer betrokken worden, in hoeverre werd hij geprikkeld om zelf actief mee te denken, om zelf het beeld te vormen. Je benoemt het als ik zie dat, hoe zie jij dat dan...maar is het niet zo dat hij het moet gaan bemerken. Hoe gaat hij het bemerken in de zin van...wat is er dan anders? Op het filmpje wordt veel door de leerkracht verteld, benoemd....leerling kan meer geactiveerd worden. Ik bemerkte bij mijzelf dat ik nieuwsgierig werd naar de positie van de timetimer.....wat wilde hij daar mee aangeven.
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+ +/- -	Is onvoldoende (naar mijn idee) bewust geworden... Wat zijn de voordelen, behalve dat hij benoemt heeft wat hij daarna kan gaan doen. Maar is er een daadwerkelijke koppeling naar sneller klaar zijn met je werk levert dit op..
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+ +/- -	
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+ +/- -	

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen leerling E. ingevuld door S. Solognier datum: 9-3-2011

Observatiepunten	score			Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+	+/-	-	"ik merk dat je er plezier aan beleeft"
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+	+/-	-	Kind geeft een aantal dingen op die zij vindt dat goed gaat. Dit wordt genoteerd in de cirkelschema.
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+	+/-	-	Wondervraag en schaalvraag komen heel duidelijk naar voren.
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+	+/-	-	De voordelen worden zichtbaar gemaakt door middel van de wondervraag. In een later stadium zou ik dit nog concreter kunnen maken.
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+	+/-	-	Ik ga in op de uitzonderingen die E. uit zichzelf benoemt. "als het een korte les is, gaat het goed" "als ik bij juf zit wordt ik niet snel afgeleid."
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+	+/-	-	E. geeft aan dat ze goed kan aangeven aan andere leerlingen dat ze niet gestoord wil worden. Dit gaat ze gebruiken als krachtbron.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+	+/-	-	Zie kindplan. De taken worden in het kindplan ingevuld.
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+	+/-	-	Format cirkelschema, schaalvraag en kindplan, gemaakt speciaal voor kinderen.

Bron: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen E. ingevuld door J. van Emst, 9-3-2011

Observatiepunten	score	Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+ +/- -	.
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+ +/- -	Er is zeker een wens bij E. Zij is ook heel blij met de één op één aandacht. Zij verwoordt dit ook: "Gaan we nog meer van dit soort gesprekken houden?". E. geeft aan wel een probleem te ervaren als zij niet dooreet, er blijft dan minder tijd over om buiten te spelen. Ook de hulp van de juf is belangrijk voor haar. Deze wens is a.h.w. blijven liggen. Er kan meer worden aangesloten bij haar beleving. Het tafeltje naast juf is voor haar erg belangrijk? Wat biedt die plaats? Zij geeft ook een keer aan: "Het is lastig om te zeggen als ik het zelf niet weet?". Wat maakt het zo lastig is, is het beeld / de wens duidelijk. Waar wil zij naar toe, waar wil jij met haar naar toe en wordt het als een probleem ervaren? Het concrete probleem van het broodje eten met daarbij de tijdsaanduiding had een koppeling kunnen zijn naar doorwerken in de schoolse situatie.
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+ +/- -	Ja, maar ook bij E. is dit is met name telkens door de leerkracht benoemd. Leerling volgde. Herkaderen gebeurde op adequate wijze. De wondervraag bleef nog wat onduidelijk voor E., om zich daar een beeld van te vormen. Je blijft evenwel dichtbij en rustig bij de leerling, maar ik heb de indruk dat je van binnen heel hard aan het nadenken bent om de juiste vragen te stellen.
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+ +/- -	Er is van E. een stralende blik wanneer zij aan het doel denkt...prachtig om die beelden te zien.
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+ +/- -	

6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+	+/-	-	Sterke kanten zijn niet nadrukkelijk aan de orde gekomen. Ik had wel de indruk dat E. bezig was naar een balans tussen wat wel al lukte en wat nog niet goed ging, zij maakte daar ook een opmerking over. Daar kan bij het bereiken van het doel gebruik van gemaakt worden.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+	+/-	-	
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+	+/-	-	

Bron: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering gesprek leerling V. ingevuld door S. Solognier 11-3-2011

Observatiepunten	score			Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+	+/-	-	
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+	+/-	-	V. is geen leerling van mij, dat maakt het nog makkelijker om geen oordelen mee te nemen.
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkaderen/wondervraag/reflectievraag)	+	+/-	-	
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+	+/-	-	Ik vraag: "wat levert het je op?" "Ik zou het fijn vinden dat een ander mij werk kan lezen."
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+	+/-	-	Ik vraag: "Zijn er dagen dat het beter gaat?" "Hoe krijg je dat voor elkaar?"

6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+	+/-	-	V. heeft moeite met zijn sterke kanten benoemen. Hier is veel aandacht aan besteed. Uiteindelijk kan hij ze wel benoemen. De sterke kanten zouden beter ingezet kunnen worden.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+	+/-	-	Zie kindplan. Duidelijke taken.
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+	+/-	-	Kindplan, cirkelschema, schaalvraag zijn wel 'kindvriendelijk'.

Bron: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Analyseschema Oplossingsgerichte gespreksvoering met kinderen ingevuld door K. Jonker gesprek Leerling V. 11-3-2011

Observatiepunten	score	Opmerkingen en aandachtspunten.
1. Wordt aandacht besteed aan de meta-communicatieve aspecten?	+ +/- -	
2. Is er sprake van aansluiting op de perceptie van het kind op de problemen?	+ +/- -	
3. Is duidelijk aan welke vaardigheid/welk doel gewerkt gaat worden? (aan de hand van het herkadereen/wondervraag/reflectievraag)	+ +/- -	
4. Is duidelijk welke voordelen het aanleren van de vaardigheid/het doel voor de leerling oplevert?	+ +/- -	
5. Zijn de uitzonderingen duidelijk?	+ +/- -	
6. Is er aandacht voor de sterke kanten en hulpbronnen van de leerling?	+ +/- -	Ja, alleen V. heeft zelf veel moeite om deze te benoemen.
7. Zijn er suggesties gegeven voor taken?	+ +/- -	
8. Is er gebruik gemaakt van specifieke communicatiemiddelen die aansluiten bij de leerling? (bijv. tekeningen, spel etc.)?	+ +/- -	

Bijlage 15 Kijkwijzer eindgesprek met gehele groep met resultaten

Kijkwijzer eindgesprek kindplan met de gehele groep

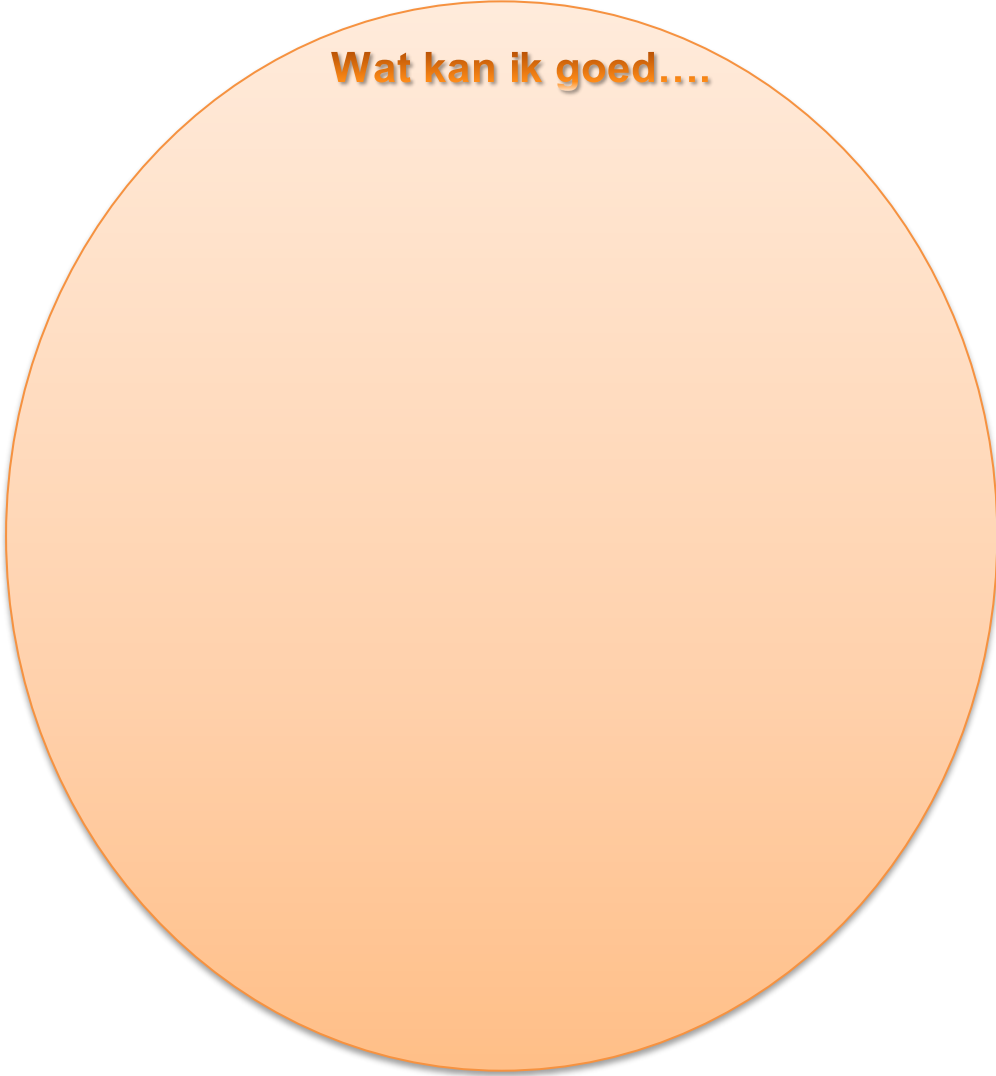
Observatiepunten	Tijdens eindgesprek E.	Tijdens eindgesprek D.	Tijdens eindgesprek M.
Wat verteld de leerling over het kindplan tegen de andere leerlingen?	○ E. kon haar doel goed vertellen. Ze vertelde daar ook bij wat de aanpak was. ○ Ze vertelde hoe ze het liet zien dat het haar gelukt was. (haar werk was steeds af en ze hield haar logboekje bij.) ○ “Een kindplan is echt heel heel heel leuk, omdat iedereen wil dat het je lukt en je daarbij helpt.” ○ Ze wil heel graag nog een kindplan, ze weet nog niet het onderwerp daarvan.	○ Ik heb het kindplan gehaald. ○ Hij kon vertellen wat zijn doel was.	○ Benoemt doel. ○ “Logboekje is stom.” ○ Het vieren van het succes vindt ze leuk.
Wat wordt er gezegd door de kinderen over de begeleiding die de leerkracht/onderzoeker heeft geboden?	○ Sommige andere kinderen weten al een doel, als ze zelf een kindplan kregen. ○ Een andere leerling met een kindplan geeft aan dat een gesprekje met juf heel leuk is. ○ Er gaven een aantal kinderen een reden voor dat ze graag een kindplan wilde. 1. Dat andere kinderen je meehelpen. 2. Ik wil nu wel eens voor mezelf leren opkomen. 3. Ik wil als ik het gehaald heb iets leuks doen. 4. Het logboekje 5. Ik wil van het kletsen af	○ De andere kinderen konden benoemen wat zijn onderwerp was. ○ Sommige kinderen geven aan dat het feestje vieren (het vieren van het succes) het leukste lijkt. ○ Een aantal leerlingen geven aan dat ze ook wel een kindplan willen en al dat ze het onderwerp weten. ○ Op het eind geven 24 leerlingen aan dat ze een kindplan willen.	○ 23 van de 26 leerlingen willen ook een kindplan. ○ “De gesprekjes met juf lijken mij leuk.”

	6. ○ E.: “Een kindplan is echt heel heel heel leuk, omdat iedereen wil dat het je lukt en je daarbij helpt.”		
Hebben de leerlingen een vooruitgang gezien bij de leerling die aan een kindplan heeft gewerkt?	○ Ze is niet meer gemeen. Dat is allemaal voorbij. ○ Ze deed erg haar best. Ze ging goed doorwerken ○ Ze heeft haar aandacht bij haar werk gehouden, vroeger was dit anders. ○ Vroeger was ze heel langzaam en nu niet meer. ○ Ze kan netjes schrijven. ○ Toen ze nog geen kindplan had kletste ze heel veel, maar nu niet meer	○ D. is zo veranderd met zijn kindplan. Hij gaat niet meer zo van zijn plaats af. ○ Hij kletst niet zoveel meer. ○ Hij deed heel erg zijn best. ○ Hij is mooier gaan schrijven, dat heb ik gezien. ○ Hij werkt ook sneller. ○ Ik zie dat hij veel meer zijn aandacht op zijn werk. ○ Hij doet meer zijn best op zijn werk.	○ “Ze liep minder door de klas en bemoeide zich ook niet overal mee.” ○ Tijdens het lezen zat ze op haar stoel.
Heeft de leerling (kindplan) hulp van de andere leerlingen gehad?	○ B. heeft haar geholpen. ○ E. : “Ze kon goed vertellen ‘denk aan je kindplan’. Deze leerling gaf aan dat ze het heel leuk vond om haar maatje te zijn.	○ D. geeft aan dat hij geholpen werd door andere leerlingen. B. was zijn maatje. B. kan aan de andere leerlingen duidelijk maken hoe ze dat gedaan heeft.	○ M: “F. heeft mij geholpen en dat was leuk.”

Bijlage 16 Het cirkelschema

Wat vind ik nog lastig....

Wat kan ik goed....

Bijlage 17 Kijkwijzers logboekje en kindplan met resultaten

Kijkwijzer logboekje leerling

	V.	D.	E.	M.
1 Vult de leerling het logboekje in?	Ja/Nee Een periode niet ingevuld. De leerkracht van V. geeft in haar logboek aan dat ze hem er regelmatig op moet wijzen.	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee Ze vergeet het regelmatig en geeft daarbij ook aan dat ze het niet leuk vindt om een logboekje in te vullen.
2 Kan de leerling in het logboekje benoemen wat goed ging?	Ja/Nee Was niet specifiek op sommige dagen, er werd ingevuld 'alles'.	Ja/Nee Was niet specifiek in het benoemen daarvan. 'Werken'	Ja/Nee	Ja/Nee
3 Kan de leerling in het logboekje benoemen waar het morgen op gaat letten?	Ja/Nee	Ja/Nee Hij stelde voor de volgende dag zichzelf praktische kleine doelen.	Ja/Nee Zij stelde voor de volgende dag zichzelf praktische kleine doelen.	Ja/Nee

Kijkwijzer logboekje leerkracht

	V.	D.	E.	M.
4 Kan de leerkracht benoemen bij de leerling wat goed is gegaan op deze dag?	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee
5 Ziet de leerkracht een vooruitgang bij de leerling, weergegeven in de schaal?	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee	Ja/Nee
6 Een aantal opmerkingen van de leerkracht met betrekking tot de betrokkenheid.	28/2 uit eigen beweging kindplan ingevuld. 3/3 ik zag dat hij echt zijn best deed om netjes te schrijven. 17/3 V. kwam zelfs binnen i/d grote pauze om z'n kindplan in te vullen. (na de pauze hebben we gym)	2/3 Hij was geconcentreerd aan het werk. 3/3 is gelijk aan het werk gegaan, met de time-timer. 24/3 stelt zichzelf doelen in het logboekje. 30/3 werk was snel af. Had een praktisch doel voor de volgende dag op geschreven.	2/3 uit zichzelf het logboek al ingevuld. 5/3 zeer gemotiveerd aan het werk. Zelfs in de pauze ging ze na het eten aan het werk. 30/3 Had een praktisch doel opgeschreven voor de volgende dag,	3/3 wanneer ik zei: "Denk aan je kindplan." Zei ze "oh ja" en ging ze gelijk aan het werk. 5/3 Ik moest haar helpen herinneren aan haar kindplan, daarna ging het goed. 17/3 Ze zat tijdens het lezen goed op de plaats.

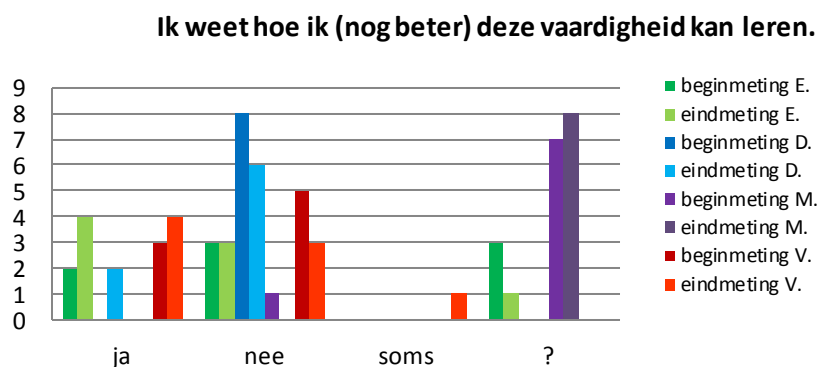
Kijkwijzer kindplan

observatielijstje	E.	D.	M.	V.
1.Heeft de leerling zelf het doel bedacht? (eventueel begeleiding gespreksleider)	Ja, zij had zichzelf als doel gesteld: mijn aandacht bij mijn werk houden.	Ja. Het doel was sneller werken.	Ja. Op de stoel blijven zitten.	Ja. netjes en zorgvuldig werken.
2.Is dit doel haalbaar?	Ja, omdat zij zichzelf had ingeschaald op een 4 en naar een 5 wilde gaan. Uitgaande van een kleine verandering.	Ja. Hij wilde van een 10 naar een 11 gaan. Een kleine verandering.	Ja.	Ja. hij had zichzelf het doel gesteld dat het werk leesbaar was voor anderen. Hij heeft moeite met schrijven, maar had wel eens laten zien dat dit mogelijk zou zijn.
3.Heeft de leerling de aanpak zelf bedacht? (eventueel begeleiding gespreksleider) En is deze aanpak praktisch?	Ja, maar met hulp van de gespreksleider? 'Hoe zorg je ervoor dat je niet afgeleid wordt door spulletjes?' zij had bedacht om alleen te zitten. Tafel netjes. Geen spulletjes mee naar school.	Ja. hij wilde graag met een time timer werken en een rustig plekje.	Ja.	Ja. Hij gaf aan dat hij iets meer de tijd wil gaan nemen. Daarbij heeft de gespreksleider nog wat tips gegeven. (tafel netjes, werk nalezen, potlood slijpen)
4.Is het doel meetbaar?	Ja, (wel lastig) . Ze laat het aan de hand van het logboekje zien en de tafel is netjes . Werk is af.	Ja. Hij had voorheen heel vaak zijn werk niet af. De time timer zette wij samen op de tijd die er voor die activiteit staat.	Ja, maar daar hebben we te weinig over gesproken. Hoe meten we? Wie meet? Hier hadden we nog sterker op door kunnen gaan.	Ja. V. heeft werk gekopieerd en daarin konden we naar de ontwikkeling kijken.
5.Is het doel gehaald?	Ja, zeker. Ze wilde van een 4 naar een 5 gaan. Op het eind schaalde ze zichzelf in, een 8. Haar werk was steeds af. Tafel was netjes en het logboekje heeft ze keurig ingevuld.	Ja, heeft elke dag zijn werk steeds af gekregen. Hij zelf gaf aan dat hij op een 11 nu staat.	Ja. maar het ligt wel bij de beoordeling van de leerkracht. Zie vorig observatiepunt. Had sterker gekund.	Ja. Hij is wel kritischer naar zichzelf gaan kijken. Hij wilde van een 6 naar een 7 gegaan. Hij geeft zich nu een 6 ½ . zijn leerkracht gaf aan dat ze een grote vooruitgang heeft gezien.

Bijlage 18: Resultaten vragenlijst weergegeven in grafieken

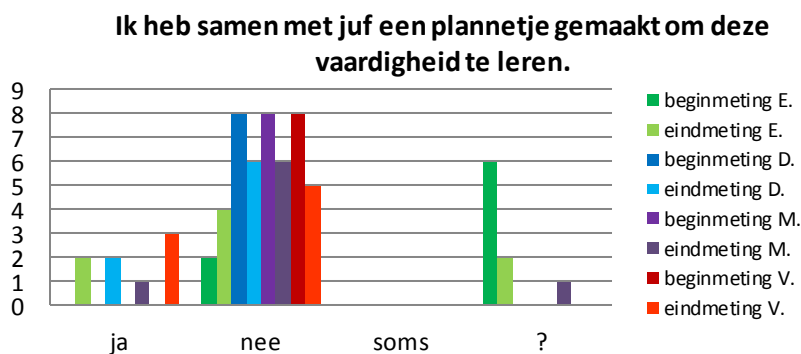
Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?

In de volgende grafiek is weergegeven het aantal keer dat deze vier leerlingen geantwoord hebben op de vragen met betrekking tot het aanleren van een vaardigheid. In dit geval op: stil werken, aandacht bij het werk houden, snel werken, netjes werken, samenwerken, omgang met andere leerlingen, opkomen voor zichzelf en oplossen van ruzietjes. Op deze vraag hebben drie van de vier leerlingen vaker ja geantwoord na het onderzoek. En er zijn drie leerlingen die na het onderzoek minder vaak nee hebben geantwoord.

Figuur 1: mening leerlingen onderzoeksgroep.

In figuur 2 is weergegeven het aantal keer dat deze vier leerlingen geantwoord hebben op de vragen met betrekking tot het bedenken van een plan van aanpak om deze vaardigheid te leren. Alle leerlingen antwoorden nu vaker ja op de vraag of ze samen met juf een plannetje hebben gemaakt. Daarbij antwoorden ze minder vaak Nee op dezelfde vraag.

Figuur 2: beleving leerling onderzoeksgroep over het maken van een plan.

Bijlage 19 Verwerking interviewmateriaal in matrix

Opmerkingen/citaten met betrekking tot de deelvragen.

	Deelvraag 1 Welke begeleiding/ondersteuning moet ik bieden zodat kinderen een actieve rol hebben in het maken van een plan?	
	voor het werken met het kindplan. interview 1 <i>Na het werken met het kindplan. Interview 2</i>	
	gespreksvoering	Kindplan
Leerling D.	Kan niet goed aangeven wat ik onder gesprekjes versta. Hij noemt een toetsje met vragen ook een gesprekje. <i>D. vond de gesprekjes leuk.</i> <i>Hij gaf aan dat hij wat van de gesprekjes heeft geleerd. "Snel schrijven heb ik geleerd".</i> <i>Ik luisterde goed. "je kijkt rustig."</i> <i>D. vond dat de gesprekjes hem hielp, een beetje.</i>	Bij de vraag of hij een plannetje wil maken zegt hij "wanneer ik ergens heel goed in ben, kan ik er nog beter in worden." <i>Kindplan was leuk. "leuk om in te vullen"</i> <i>"Het plan was een beetje van mij en van jou."</i> <i>D. zou nog wel een kindplan willen. Hij weet al wat hij dan zou willen.</i>
Leerling E.	Ze weet niet wat de leerkracht zegt/vindt van waar ze goed in is. Ze kan aangeven dat ze soms iets goed kan, en dat het soms misgaat. Dan krijgt ze op haar kop. Dat vindt ze niet leuk. Bij de vraag: "Zou je dit wel beter willen kunnen?" antwoordt ze met heel graag. <i>Ze vond de gesprekken heel leuk. Spannend. En ze geeft aan dat ze er wat van geleerd heeft.</i> <i>Ze vond dat ze van de gesprekjes heel veel kan leren.</i>	<i>Het kindplan vond ze het leukste op school. Daar kan ik heel veel van leren.</i> <i>Ze gaf aan dat het kindplan meer van de leerkracht was dan van haar. "de leerkracht heeft het papiertje gemaakt, met de lijntjes".</i> <i>Het vieren van het succes vond ze heel leuk.</i>
Leerling M.	In het gesprek werd duidelijk dat de leerkrachten weinig aangeven in wat ze goed kan. Ze geeft wel aan dat er benoemd wordt wanneer het niet goed gaat.	Het lijkt haar een goed idee om een plannetje te maken om haar aandacht bij haar werk te houden. Ze zegt ook dat haar dat fijn lijkt want dan kan ze meer leren en heeft ze tijd over.

	M, vond de gesprekjes raar. "Leuk raar, opeens kwamen er gesprekjes." "Ik heb geleerd in de gesprekjes om op mijn stoel te blijven zitten." S. (onderzoeker en leerkracht) luisterde goed. "Je schreef veel op."	Ze gaf aan dat het kindplan van ons samen was. Samen bedacht. Ze wil niet nog een keereen kindplan. "ik vind dat opschrijven (logboek) een beetje vervelend. " Ook wanneer ze dat niet meer hoefde wilde ze geen kindplan meer.
Leerling V.	"De gesprekjes waren heel gezellig" Hij kon niet vertellen waarom. Hij gaf aan dat de onderzoeker goed heeft geluisterd. Hij gaf aan dat hij veel geleerd heeft tijdens deze gesprekken. "Hoe je goed moet luisteren	Hij gaf aan dat het kindplan van hem en van mijn (onderzoeker) was. Hij wil nog wel een kindplan. Het logboekje heeft hem geholpen om na te denken waar hij morgen op moet letten en wat hij goed van gaan.

	Deelvraag 2 Met welke begeleiding /ondersteuning zijn leerlingen in staat om een werkdoel uit te werken tot een haalbare en praktische aanpak?	
	voor het werken met het kindplan. Interview 1. Na het werken met het kindplan. Interview 2.	
	Doel bepalen	Aanpak
Leerling D.	D. benoemt waar hij goed in is en waar niet in. "Ik zou wel supersnel willen leren werken." Als ik vraag over waar hij vindt dat hij goed in is, dan nuanceert hij het en geeft al mogelijkheden tot verbeteringen aan. Geeft aan waar hij aan wil werken. Maar is ook duidelijk in het geen wat hij niet wil leren. Hij geeft aan zelf het doel gekozen te hebben.. Hij heeft dit doel gekozen omdat " ik meestal niet zo snel ben."	Hij bedenkt al oplossingen voor zijn problemen. "Soms heb ik een time timer en dan weet ik dat de tijd verder loop." "als ik denk dat ik snel moet werken, dan doe ik dat gewoon." Hij geeft aan dat je iets wil leren dat je dan moet oefenen en uitproberen. Hij gaf aan dat hij het doel gehaald heeft doordat "Ik zat in een klein vakje en werd dan niet afgeleid."(denkbeeldig vakje)
Leerling E.	Ze geeft aan dat ze goed met andere kinderen kan omgaan en dat ze dat wel graag nog beter zou willen leren.	Ze weet niet hoe ze het moet aanpakken om iets te leren waar ze nog niet

	Bij de vraag: "Zou je dit wel beter willen kunnen?" antwoordt ze met heel graag. Ze geeft zelf oplossingen aan voor haar probleem. Ze geeft suggesties voor een plannetje. Ze geeft de omgeving de schuld van haar probleem. <i>Ze gaf aan dat ze zelf het doel heeft gekozen.</i> <i>Ze heeft het doel gehaald.</i> <i>E. zou nog wel een plan willen en dan zou ze willen leren om niet van haar plaats te komen.</i> <i>Ze vond de hulp van een andere leerling heel prettig. "wanneer je het even vergeet, zei zij 'denk je aan je kindplan?'"</i>	goed in is. Daar wil ze over nadenken. <i>Ze gaf aan dat ze bij een nieuw doel niet zo goed wist hoe je dan het moest aanpakken.</i> <i>Ze kon goed benoemen hoe ze aan haar doel gewerkt heeft.</i> <i>Ze gaf aan dat ze thuis ook haar kindplan oefende.</i>
Leerling M.	Ze kan goed aangeven waar ze goed in is. En waar ze niet zo goed in is. Kan daar ook redenen voor bedenken. Ze geeft aan dat ze het moeilijk vindt om te blijven zitten. <i>Ze geeft aan zelf haar doel gekozen te hebben. "omdat ik dat niet zo goed kan."</i>	Ze heeft nog geen ideeën om te leren hoe ze beter haar aandacht bij haar werk kan houden. <i>"F. en S. hielpen mij. "</i>
Leerling V.	Kan goed aangeven wat hij moeilijk vindt. Hij geeft aan dat hij zijn aandacht bij zijn werk wil leren houden. Hij staat open om iets te leren. <i>Hij weet nog wat zijn doel was. Hij zegt dat hij dat zelf gekozen heeft. Hij gaf daarbij ook aan wat de voordelen van het aanleren van de vaardigheid is. "prettig als anderen mijn werk kunnen lezen en ik zelf ook."</i> <i>Hij zou nog wel een kindplan willen, "dan kan ik iets anders beter leren".</i> <i>Hij wil nu gaan leren om beter zijn aandacht bij zijn werk te houden.</i>	Hij kan aangeven waarom hij iets lastig vindt. Hij geeft al mogelijkheden om zijn doel te behalen. Hij geeft aan dat hij dat zelf heeft bedacht. Het lijkt hem een goed idee om samen met mij een plannetje te maken. Het lijkt hem fijn om zijn aandacht bij zijn werk te kunnen houden. <i>Hij kan goed benoemen wat zijn aanpak was om het doel te behalen.</i> <i>Zijn logboekje hielp hem. "Zo weet ik waar ik morgen op moet letten en wat al goed ging."</i>

Deelvraag 3 Kunnen leerlingen hun eigen vooruitgang bij het werken aan een doel laten zien (aan zichzelf en aan anderen)?		
	voor het werken met het kindplan. Interview 1. Na het werken met het kindplan. Interview 2.	
	Zichzelf	Anderen
Leerling D.	<i>"het logboekje was leuk om in te vullen."</i> <i>"Ik wist dat ik vooruitgang, mijn werk was steeds af."</i>	<i>Hij vond het oudergesprekje heel leuk. "A. was er ook steeds bij." (broertje)</i> <i>"Ik vind het leuk dat de klas weet dat ik een kindplan heb. Dan ben je een beetje beroemd. En iedereen wil het nu ook."</i> <i>"B. (andere leerling) heeft mij goed geholpen."</i> <i>"Papa deed soms een briefje in mijn broodtrommel, zodat ik wist dat ik aan het kindplan moest denken."</i>
Leerling E.		<i>Oudergesprekje vond ze spannend. "Heel leuk om te zeggen wat goed ging en wat niet".</i> <i>Ze vond het leuk dat de klas op de hoogte was van haar kindplan. "Ik kreeg heel veel complimentjes. Vroeger vonden ze mij vervelend en nu zeiden ze dat ik dat niet meer ben."</i> <i>Ze vond het leuk om aan de klas te vertellen dat ze het doel heeft gehaald en dat ze een feestje mocht vieren.</i>
Leerling M.	<i>Ze vond het opschrijven in het logboek niet leuk.</i>	<i>Ze vond het 'raar' dat de klas wist van haar kindplan. En iedereen zegt dan "denk aan je kindplan". Dat vond ze niet zo leuk.</i>
Leerling V.	<i>Hij vertelde dat hij kopieën had gemaakt van goed werk. Zo kon hij zelf zien dat hij vooruit was gegaan.</i> <i>Het logboekje hielp hem.</i>	<i>V. vond het goed dat de klas op de hoogte was van zijn kindplan. "ze mogen weten wat ik doe"</i> <i>Zijn vriendje was nog meer op de hoogte en die hielp hem.</i> <i>Het oudergesprek vond hij ook wel goed. "Mijn moeder weet nu ook wat ik doe."</i>

Bijlage 22 Mijn ideale gedragsspecialist?

Wat wil ik later worden?

Zeemeermin? Ja, dat was het eerste wat ik wilde worden. Maar toen eenmaal mij bekend was dat ik dan toch wel heel beperkt zou zijn in mijn bewegingen, kon ik snel deze droom voorbij laten gaan.

Dan maar prinses? Mijn moeder was gelijk heel duidelijk. “Ik ben geen koningin en je vader geen koning, dus zal je nooit een echte prinses kunnen worden.” Maar al had ik geweten dat Willem Alexander ook een optie was.... ?? Nee, dan had ik ook niet voor deze baan gekozen.

En dan juf? Heel snel bedacht ik dat je als juf een soort van prinses in je groep kon zijn. En als je je dan ook nog eens als een zeemeermin in het water zal gaan voelen, was dat het beroep voor mij. Ik ben nog steeds blij met de keuze die ik toen gemaakt heb. Ik probeer me te blijven ontwikkelen, zodat ik de ideale groepsleerkracht kan worden. En hoe die eruitziet? Dat beeld blijft zich ook steeds ontwikkelen. Voor mij denk ik dat ook een opleiding tot gedragsspecialist me een stukje in de richting van de ideale groepsleerkracht kan brengen.

Gedragsspecialist? Dus nu wil ik ook nog gedragsspecialist worden. Maar wat word ik dan? Ben je na de opleiding gelijk de ideale gedragsspecialist? Of blijf je je daarin ontwikkelen? Groeit en verandert ook mijn beeld van de ideale gedragsspecialist, wanneer ik me verder ontwikkel? Ik denk het wel. Dus het beeld van een ideale gedragsspecialist is voor mij een beeld dat verandert. Meegaat met de behoeftes van mezelf, de kinderen, de ouders, de school en de maatschappij.

Wat wil ik tijdens de opleidingsperiode ontwikkelen?

- Mijn kennis op het gebied van gedrag.
- Meer kennis over observatiemodellen en technieken.
- Meer kennis over mijn eigen gedrag en eigen handelen en dit in relatie kunnen zien van het gedrag van anderen.
- Ik wil oefenen op het gebied van begeleiding. Een begeleiding afgestemd op de behoeftes van het kind, de collega's, de school en die van mij, altijd in relatie met elkaar. Hierbij gesprekstechnieken leren gebruiken, zo dat we gezamenlijk in mogelijkheden en kansen gaan denken.
- Ik zou meer inzicht willen krijgen in groepsprocessen. En dit ook in kaart kunnen brengen. Zodat ik als gedragsspecialist samen met mijn collega's voor een goede sociale omgeving kan zorgen.
- Ik wil kunnen inspireren en motiveren. Door middel van genoeg kennis in huis te hebben. Maar ook samen oplossingen kunnen bedenken. Dit met een open houding, zonder oordelend te zijn naar een ander. Waardoor een ieder zich kwetsbaar durft op te stellen.

En dan gedragsspecialist?**De ideale gedragsspecialist of een gedragsspecialist in ontwikkeling?**

Mijn levensmotto is “*met open ogen naar de wereld kijken*”. Dus ook met open ogen naar gedrag kijken. Het goed kunnen kijken naar het gedrag van mezelf, het kind, de groep en andere leerkrachten is essentieel om een goede gedragsspecialist in ontwikkeling te kunnen zijn. Kunnen kijken met betrokkenheid en inlevingsvermogen, maar ook met een bepaalde afstand. Die afstand is noodzakelijk om structuren en problemen in gedrag te kunnen herkennen. Waarna je vervolgens niet meer kijkt naar de beperkingen en problemen, maar juist naar de mogelijkheden en kansen. Dit met zelfvertrouwen en openheid. En altijd samen met kinderen, ouders en collega's. Samen een school creëren waarin *een kind kan en mag zijn wie het is*.

Voor mij de ideale gedragsspecialist...? Een gedragsspecialist in ontwikkeling

Suzanne Solognier

12 september 2009